

Nr. 7

ACI

16.VEEBRUARIL 1924

A. Stieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käskivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsjuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseseisvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka meemuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Kolt.** Romaan Ameerika dollarite-maalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malallaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psühholoogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höffding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.
- Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÖNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

WILSON.

Lenini järele on teine ajaloolise tähtsusega riigimees elust lahkunud — endine P.-A. Ühisriikide president Woodrow Wilson. Nende mõlemate tegevuses on ühiseks jooneks — võitlus sõja vastu. Abinõude valikus selleks võitluseks lähevad nad aga põhjalikult lahku. Et sõjad enam ei korduks, selleks pidas Lenin tarvilikuks praegust ühiskonna-korda ja kapitalistlik riigikorda hävitada. Ta ei põlanud kõige verisemat võitlust ega kodu-sõda sõja äravõitmiseks.

Wilson uskus, et võimalik on praeguse ühiskonnakorra juures riikidevahelist organisatsiooni luua, kes rahvusvahelised tüliküsimused verevalamiseta aitaks lahendada. Selleks organisatsiooniks pidi Rahvaste Liit saama.

Wilsoni nimi sai kõigile tuttavaks suure sõja kestel, iseäranis sellest saadik, kui Ühisriigid liitlaste poole löid ja Saksamaa ning tema kaaslaste vastu sõdima hakkasid. Et ameeriklased oma hiilgava varustusega vägivale Lääne väerinnale appi tulid, seda tuleb väga suurel määral president Wilsoni mõju arvesse kirjutada. Liitlased võitsid, ja

nende võidule võlgneme meiegi tänu; see vabastas meid Saksa ikkest. Tema 14 punkti on veel kõigil meeles; nende hulgas oli ka rahvaste enesemääramise õigus.

Versailles'i rahukonventsist võttis Wilson isiklikult osa. See oli esimene kord, kus Ühisriikide president oma ametiajal kodumaalt lahikub. Wilson ei pidanud ainult rahu sõlmimist Versailles'i rahukongressi ülesandeks, vaid ka edaspidiste sõdade ärahoidmise. Selleks kavatses ta Rahvaste Liidu.

Aga Euroopa rahvuslised huvid olid kongressil nii tugevasti esiplaanil, et Wilsoni liidu kava läbi kukkus. See, mis pärast Rahvaste Liidu nime all tekkis, on ainult vari Wilsoni kavast. (Nüüd tahab Inglise uus peaminister Macdonald Rahvaste Liidu mõjuvõimu tõsta ja Wilsoni suurt ideed teostada.) Ameerikas selgus varsti, missugune vaen Euroopa rahvaste ja riikide vahel valitseb, tunti pettumust Euroopa asjadest osavõtmise vastu ega soovitud sellepärast Rahvaste Liitu astudagi. Sellega sai Wilsoni tähtsam idee Ameerikas ebapopulaarseks ja sel-

Woodrow Wilson †.
Endine P.-A. Ühisriikide president.

lega ühes Wilson ise. 1920. aasta presidendivalimistel saab tema vastane, vabariiklaste kandidaat rõhuva häälteenamuse. Sest ajast saadik jääb Wilson, kes pealegi raske haiguse all kannatas, poliitilistegevusest eemale.

Woodrow Wilson oli P.-A. Ühisriikide 28. president. Ta oli preestri poeg, õppis ülikoolis õigus- ja majandusteadust ning pühendas end õpetlase kutsele. Professori-ametist kutsuti ta New-Jersey osariigi kuberneriks. 1912. aastal seati ta demokraatliku partei poolt presidendikandidaadiks ja valiti ka presidendiks järgmise nelja aasta peale. Võitluse läbi

trustide vastu ja maksureformide läbi sai ta populäärseks ja valiti uuesti neljaks aastaks presidendiks. Suurt poolehoidu võitis ta enesele ka naistele valimisõiguse andmisega. Samuti oldi, vähemalt esialgselt, tema alkoholi keeluseadusest vaimustatud; nüüd lähevad selles asjas juba arvamised lahku.

Wilson oli enam teooria kui praktika inimene. Ta oli esimene Ühisriikide president õpetlaste hulgas. Sellepärast ei annud kõik tema suurejoonelised kavatsused, näit. Rahvaste Liidu asjus, soovitavaid tagajärgi tegelikus elus.

KETSERIKOHTUD.

R. STOKESBY raamatust „Directorium inquisitorum.“

Kõige hirmsam osa inkvisitsiooni ajaloo on ketserite, väärusuliste, tagakiusamine ja karistamine. Süü ülestunnistamiseks tarvitati harilikult piinariistu, mida nüüdsel ajal enam ei oska ette kujutada. Piinajad inkvisiitorid olid paavsti ametnikud ja määrati tema enese poolt.

Esimesed paavsti poolt saadetud ametnikud, Missi Dominici, kes ringi rännates süüdlaste vastu materjaali korjasid ja neli korda aastas oma istumisi pidasid, leppisid kaunis kergete karistustega — patukahetsusele sundimine ja rahatrahv. Kuid need abinõud ei mõjunud. Ketserid sigines ikka enam ja väärusu seltsid suurenesid. Iseäranis kubises ketseritest Lõuna-Prantsusmaa Languedoc'i maakond, mis paavsti hirmsasti ärritas.

Tol ajal puudus ilmalikul kui ka vaimulikul riigil prokuratuur, kes oleks süüdlasi kohtu kätte toimetanud, neid kohustusi täitis kuninga võimkonnas prokonsul, kuid paavst pidi ise oma kuulmatuid karistama.

Nimetatud Missi Dominici läksid kohtupidamisega varsti rikkaks, loobusid ketserite nuuskimisest ja hakkasid feodaalvalitsejaks ning paavst oli sunnitud seadma iga maa-ala jaoks vannutatud mehi, kes oleksid võidelnud väärusuga. Kuid vannutatud mehed, kes ainult varandusjanus kohtunikkudeks hakkasid, sobitasid endile varsti kogutud varandusega maid ja ei huvitanud sugugi enam ketseritest. Nähes, et niisuguste abinõudega kuidagi ususalgajaid ei saa vähendada, vaid need ähvardasid koguni paavsti võimu enda kätte kiskuda, nagu see mõnes Itaalia linnas juba oli, otsustas Innotsentsius III korraliku ristisõjapäe Lõuna-Prantsusmaale saata. Selleks kogus ta üle poole-miljonilise munkade ja kerjuste hulga ning saatis Languedoc'i maakonda

ususalgajaid karistama, mis a. 1209 väikeste vaheaegadega kuni a. 1229 kestis.

Ristisõja võttis ette paavst enam poliitilistel kui usulistel põhjustel, sest hertsog Raimond III valitsuskonnas tapeti paar paavsti nuntsiat, kes elanikkudelt kiriku heaks raha korjasid. Tapmises süüdistati Raimondi, kes katoliku usku ei tunnustanud ja albigeenlaste poole hoidis. Ennem võiks arvata, et Raimond oli pagan kui väärusuline, sest tal ei olnud mingisugust usutunnistust ning pidas ketserite põletamisi rumaluseks, millega jannata ei maksa. Seda enam, et ta oma polügaamiaga seadustest üle astus, oli paavstil põhjust küllalt tema vastu ristisõda ette võtta, Arnold Sitou juhatusel, keda hiljem Prantsuse Batõjaks nimetati. Ristisõitjad laastasid ligi 20 aastat Lõuna-Prantsusmaad ja nottisid maha terveid linnatäisi, näiteks Bessin's üle 100.000 elaniku. Enne tapmist küsinud sõjamehed Arnoldilt, kas ainult lahkusulised tappa, kuid see vastanud: „Nottige maha kõik, küll Jumal omad ära tunneb“. Linnad muudeti rusuhunnikuteks ja elanikkude varandus riisuti. Sarnase saatuse osaliseks sai ka Karkassoon, kus elanikud küll vabalt linnast välja lasti, kuid varandus röövlite saagiks langes. Toulouse's a. 1248 lubasid võitjad küll elanikkudele armu anda, kuid pärast linna valdamist tehti müüride ääre hiiglatuled; kes vabalt ei annud vaimet katoliku usule truuks jääda, see heideti tulle. Charles Lea toodud andmete järele langes tol korral tule ohvriks 20.000 inimest.

Sarnaseid sõdu peeti siis ja hiljem arvama palju Lääne-Euroopas, ainult usuliste lahkvaadete pärast, kuid vähema ohvrite arvuga. Tuleb meeles pidada, et Innotsentsius III paavstitoolile asudes püha vande andis kõike oma jõudu kulutada usust taganejate

hävitamiseks ja seda vanmet on ta ka auga pidanud jesuiitide ja dominiiklaste ordode kätte inkvisitsiooni kohtuid andes ja neid alalisele tegevusele õhutades. Temale kinkisid ka Saksa röövrüütlid Baltimaad XII aastasajal peale liivlaste, eestlaste ja t. võitmist.

Nimetatud ristisõjad kaotasid küll suuremad ja avalikumad lahkusuliste salgad, kuid üksikud jäid oma väarusule siiski truuks ning püüdsid igal silmapilgul seda laiendada ja ellu viia. Üksikute lahkusuliste hävitamiseks ei olnud sõjavägi küllalt sünnis ega otstarbekohane, sest sõjamees ei hakanud ju ometi väetimaid lapsi ja naisi üksikult piinama ning põletama. Sellega said valmis ainult kõlbliselt langenud vaimulikud.

Võrreldes ilmaliku kohtuga, kus igal röövil, hulguusel või taskuvargal enesekaitse lubatud, kohtupidamine avalik ja soliid oli, puudusid ketserikohtutes igasugused kaitsevõimlused. Sageli piinati tähtsaid seltskonnategelasi kusagil saladusliku kloostri keldris, ilma et keegi nende saatusest osa oleks saanud võtta või sellest teadnud enne, kui neid nähti kõrvevat tuliriidal. See kohtupidamine viis sünnitas palju nurinat ja sageli, iseäranis Lõuna-Prantsusmaal, avalikku vastuhakkamist.

Ametlikult seati tööle ketserikohtud a. 1229 Itaalias, umbes samal ajal ka Saksamaal. Prantsusmaalt, Toulous'ist, on esimene ketserikohtu protokoll 26. maist 1237. a. pärit. Võib kinnitada, et inkvisitsioon seati ametlikult kirikuvõimude poolt Euroopasse alles XIII aastasaja lõpul.

Elanike inkvisiitorite kätteandmiseks võisid põhjuseks olla kõige süütumad asjaolud, nagu: imetegude tegemine, mida tõelikult ei olnud, nuuskurid aga oma huvide pärast luuletasid, katoliku usust taganemine, kohtu poolt karistatud ketseritele peavarju, teenistuse, leiva ehk kuidagi viisi toetuse andmine, nendega rääkimine või kirja saatmine. Üldse ei tohtinud patukahetsusele mõistetud ketser kellelki abi loota, sest viimast võis sama saatus tabada. Vahest hakati mõnda näost kahvatanud või haiglast inimest piinamisega süütunnistusele sundima, kas ta mitte pörguvõimudega läbikäimises ei ole, et ta nii kahvatus näib; kahtlustati ka väljaspool abielu sünnitajaid naisi kuradiga sugulise elu pärast.

Charles Lea jutustab järgmise loo. Toulous'i ülempiiskop on lõbusõidul, näeb nägusat neidu ja püüab teda oma sugulise iha rahuldamisele meelitada. Tütarlaps on aga kombeline, ei paindu, ja antakse kohtu kätte, süüdistades teda kuradi abiga vaimuliku, sellega ühes ka Jumala, soovidele vastu panemises,

sest inimesel ükski ei olevat nii tugevat enesevalitsemisvõimu. Asj lõpetatakse ausa neiu põletamisega tuliriidal.

Siit võime järeldada, kui palju tööd oli kohtunikudel, kui nad iga „mürgist möödalaskmise“ pärast inimesi kõrvaldama pidid, ja seda tegid nad hoolega, sest süüdlase varandus pakkus ju kaunist tasu.

Süüavaldus ja piinariistad.

Esimesed inkvisiitorid olid rändavad mungad, kes tegutsesid üksikult ja iseseisvalt määratud raioonides. Varsti asutati tähtsamatesse linnadesse inkvisitsiooni peavalitsused, kuna mungad-inkvisiitorid jäid endiselt hulkuvateks usukohtunikudeks, kes rännates linnast linna ja maakonnast maakonda kohut mõistsid.

Inkvisiitorite kaitsevække voolasid kõige suuremad kõrilõikajad, kes ka avalikku röövimist ei pelanud, sellepärast kartis rahvas väljasõitudel kaitseväge palju enam kui inkvisiitore endid. Paavst Innoentsius IV käsuga 1245. aastast oli kaitseväge röövimistele tõkete tegemine keelatud; samuti ei tohtinud rahvas sõjariistu pidada; iga vähematki vastuhakkamist karistati surmaga.

Ketseritele kohtupidamise viisid olid piinariikad ja õudsed. Kui süüdistatav heaga end ettepanud süüdistuses süüdlaseks ei tunnistanud, piinati teda igasugu piinariistadega, kuni ta väljakannatamata valu pärast kõik õigeks tunnistas ja endale süüks võttis, mida kästi. Kasulikum oli end kõiges süüdi tunnistada, sest piinamistelt palju eluga ei pääsenud, kaebalune kas määrati tuliriidale või lõpetas oma päevad näljasurmas kinnimüüritud kloostri keldris. Juhtus siiski, et peale mitme, vahest ka mitmekümne-aastase vanglaspidamise järele süüdi tõendada ei saadud ja kahtlusalune saadeti patukahetseja kuues palverändamisele.

Kuidas väarusulistega talitati, toome siin näite. A. 1309 süüdistati Toulous'is üht 15-aastast poisikest, Arno Isarni, selles, et tema isa käsul ühel väarusulisel end õnnistada lasknud. Ta mõisteti palverändamisele ja pidi riietel ristimärki kandma, mis tähendas, et ta süüdi mõistetud ketser on ja sellega seltskonnast välja tõugatud. Õnnetu pois pidi nälga surema, sest ketserit keegi toetada ei tohtinud, et ise mitte sama saatuse osaliseks saada; hädasunnil viskas ta enne tähtaega oma küljest ketseri tundemärgid ja hakkas paadimeheks, toites enmast ausa tööga. Arno arvas, et ta häbist ja näljasurmast päästetud, kuid inkvisitsiooni politseinikud ei maganud: nuuskisid

ta välja ja andsid kohtu kätte. Hirnu pärast põgenes ta, mõisteti aga tagaselja eluajaks vanglasse. Peale kümme-aastast jooksusolekut arreteeriti ta uuesti a. 1321, kuid tal läks jällegi korda põgeneda, võeti aga varsti kinni ja mõisteti surma — kõik ainult selle eest, et ta inkvisitsiooni-kohtunikule vastu hakkas ja kaks korda põgenes.

Inimene võis tol ajal kõige karmimalt kirikunõuete ja dogmade järele elada, palvetel ja armulaual käia, kuid see teda ei vabandanud kahtlustustest. Preestrid seletasid, et inimene võivat välispidi küll püha ja alandlik paista, kuid südames pesitseb tal väärusk. Kõige vagamad ja katoliku usule truimad inimesedki ei võinud kunagi julged olla, et nad kord tulriidale ei rändale.

Kohtupidamisel olid süüdistatu ülekuulamisest niivõrd kavalad, ja risküsimused, mis kaebealusele ette pandi, nii mitmeti mõistetavad, et selle eitamise või jaatamisega süü kindlaks tehti. Papid-kohtunikud olid oma ametis nii vilunud ja kavalad, et vaevalt keegi nende keerdküsimistele selgeid ja kaitsvaid vastuseid oskas anda.

Toon siin näitena ühest ülekuulamisprotokollist väljavõtte, kus kohtunik kaebealusega vastamisi räägib:

„Kui väärusuline kohtu ette astub, on ta nagu külm ja süütu nagu inimesel, kes oma süütuses ei kahtle. Mina küsin temalt, miks teda minu juure toodi. Ta vastab põlgliku naeratusega, et ta väga soovib, et mina temale seda peaksin seletama.

Mina: Sind süüdistatakse selles, et sa ketser oled ja et sa usud ja õpetad teisiti kui meie püha kirik.

Tema: (pöörab silmad taeva poole ja vastab) Jumal, sa tead, et ma süütu olen ja et mul kunagi teist usku pole olnud peale tõelise ristiusu.

Mina: Sa nimetad oma usku tõeliseks ristiusuks seepärast, et loed meie usku valeks ja ebausuks. Ma küsin ainult — võtsid sa kunagi vastu mõnd muud usuõpetust, mis vastand tõelisele — Rooma kiriku — ristiusule?

Tema: Mina usun seda, mida usub Rooma kirik ja mida õpetate teie.

Mina: Võib olla, Roomas elab mõni sinu-usulistest ja sa nimetad neid Rooma kirikuks? Kui ma õpetan, siis räägin ma paljudest ja nende hulgas ka niisugustest asjadest, mis meil võib olla on ühised, näiteks Jumala olemasolu, ja sa usud palju, mis ma sulle räägin. Sa ikkagi võid olla väärusuline, kui loobud usust, mida peab uskuma.

Tema: Mina usun kõike, mida peab uskuma kristlane.

Mina: Tean su vigurid. Tean, mida teie usute ja mida sa salata püüad. Meie raiskame asjata aega. Ütle otsekohe — usud sa Jumala isa, tema poega ja pühavaimu?

Tema: Ma usun neid.

Mina: Usud sa, et armulaual, mida preester sulle annab, leib ja viin muutub Kristuse ihuks ja vereks?

Tema: Kas ma ei pea seda siis mitte uskuma?

Mina: Ma ei küsi, kas sa seda uskuma pead, vaid kas sa seda usud?

Tema: Ma usun kõike, mida teie ja õndsad õpetajad mind uskuma manitsevad.

Mina: Õndsad õpetajad — sellega sa arvad oma ususelti õpetajaid. Kui ma nendega ühteviisi õpetan, kas sa siis mind usud ja kui ma teisiti õpetan — siis sa ei usu?

Tema: Ma usun heameelega sama kui teiegi, kui mulle õpetate, mida ma pühaks pean.

Mina: Sa loed endale õndsaks ainult seda, mis sinu valeprohvetid sulle õpetavad. Hüva! Vasta mulle — kas usud, et armulaual on Kristuse ihu ja veri?

Tema: (tormiliselt) Usun.

Mina: Sa tead, et sealjuures on altariil mingisugusest aimest Kristuse kuhu, kas usud, et see keha on Jumala ainusündinud poja, kes ilmale toodud pühast neitsist Mariast, ristilöödud, surnud ja mahamaetud, ülestõusnud jne., päralt?

Tema: Aga kas teie seda usute!?

Mina: Kindlasti usun!

Tema: Ka mina usun!

Mina: Sa usud sellepärast, et mina seda usun, ma küsin, kas sa ka ise usud?

Tema: Kui teie käädate ja väanate kõiki minu ütelsi, siis ma tõesti ei tea, mis ja kuidas pean rääkima. Mina olen hariduseta, lihtinimene, palun mitte mind mässida ega sõnadest püüda.

Mina: Kui sa oled lihtne inimene, siis vasta puilklemata ja otsekohe minu küsimistele.

Tema: Heameelega!

Mina: Kas annad vande selle peale, et sa kunagi pole kuulnud meie ainu õige usu vastast õpetust?

Tema: (kahvatades) Kui ma pean vanduma, siis ma vannun.

Mina: Ma ei küsi, kas sa pead vanduma, vaid ma küsin kas sa vannud?

Tema: Kui käsete mind vanduda, siis ma ka vannun.

Mina: Ma ei sunni vanduma, no ma tean, et sa pead Jumala nime juures vandumist keelatuks, ja patt langeb minu peale, kui ma sind

sunniksini seda tegema; kui sa aga vabatahtlikult vande annad, siis ma võtan selle vastu.

Tema: Mis jaoks ma siis vannun, kui seda vaja ei ole.

Mina: Ma tahan selleks, et sinu süüdi või süütust selgitada.

Tema: Ma ei tea, kuidas seda peaksin tegema. Juhatage mind!

Foto Parikas.

Gustav Pihlakas.

18. veebruaril s. a. pühitseb Tallinnas asuva kaubamaja „Gustav Pihlakas & Pojad“ asutaja ja seniaegne juht Gustav Pihlakas oma 60. sünnipäeva.

G. Pihlakas, kõige vanem Eesti kirjastaja, on peale oma äri juhatuse veel mitmeskümmes ettevõttes direktor, nõukogu-liige või osanik.

Sündinud on ta 5. (18.) veebr. 1864. a. Kiius, Kuusalu kihelkonnas (Harjumaal) vaeste vanemate lapsena; varakult pidi ta ise omale eluülespidamist teenima — 15-aastasena oli ta rändav raamatukaupmees; sellest kasvas ajajooksul välja laialdane kaubamaja.

1919. a. annetas herra G. Pihlakas Tallinna konservatooriumi hoone ehitamiseks 1 miljon marka. See on tänini ainus sellesarnane annetus meie kultuuri-alal.

Mina: Kui ma tahan vanduda, siis ma tõstan kolm sõrme ülespoole ja ütlen — „Jumal on tunnistaja, et ma ei tea mingisugust võõrast usku; usun ainult kolmainust Jumalat“.

Siin siis ülekuulata, kui ta on tõesti ketser, hakkab kogeleva ja kohmetama. Annab küll vande, kuid sellest leiab püha pihtija ikkagi mingisuguse sõnakese, millest ta püüdma hakkab ja kaebealuse ketseri tunnistab. Püha isake seletab aga edasi: „Kui sa ainult selleks vande andsid, et tulisurmast pääseda, siis on mulle kümnest, sajast ja ka tuhandest sinu vandest vähe, sest ma tean, et teie annate üksteisele patud andeks väljapressitud vannete eest ja kui mul on sinu vastu tunnistused, siis see vanne ometi sind tuliriidast ei päästa. Kui end süüdi tunnistad ja südamest kahetsed, siis võid loota armu“. — „Ma olen inimesi tähele pannud“, räägib kohtunik — „kes kartma hakkasid nende sõnade juures ja täielikult endi süü üles tunnustasid“.

Ülaltoodud protokollist näeme, et pääsemise mõtte täiesti asjatu oli sarnase sõnademängu juures.

Kui juhtus, et kõik eelkirjeldatud sõnadega püüdmised ja keerulised küsimused ülekuulatavat süütunnistamisele ei toonud, siis tarvitati vägivaldseid abinõusid — piinariistu, mis väljakannatamatut valu sünnitades piinatavaid kõike tunnistama sundis, mida armulised kohtunikud nõudsid. Võimatu on iga piinamis- meetodi tema kohutavuses ja mitmekesisuses loomutruult kirjeldada, mis sadadel tuhandetel elu ja tervise maksis.

Terve kohtupidamise protsess ülekuulamisest alates kuni tuliriidani oli toores piinamine, mis kahte ossa jagunes: esimene hingeline, kombe, ilutunde ja õigustunde rüvetamine, ja teine — lõpmatu füüsiline piin. Esimesse ossa kuulus kõik usu, seaduse ja töötuse murdmine, pettus, kavalus, üldse kõik, milleni kohtuniku mõistus küünis.

Esimesed piinamisabinõud olid, nagu ülal nimetatud, vangimaja ja nälg. Siis lisati peagi keev vesi ja tuli kehaosade põletamiseks. Tule ja vee aktiivsuse kohta seletasid kohtunikud järgmist: kui piinatava kehale põletamisest haavad jäid, siis tähendab see, et taevast sellega viimase süüdi kinnitab, vastasel korral, kui tuli haavu ei jätnud, hoidis kurat ketseri oma kaitse all, nii et esimesel kui ka teisel juhul ta süüdlaseks tunnustati. Piinariistadena tarvitati veel igasugu muid kombinatsioone, näiteks lasti tundide kaupa vett pähe tilkuda, aeti peenike nõör hästi pingul ümber käte ja jalgade, mis siis märjaks kasteti, et hästi liha lõikaks; seoti nõör keha ümber ja keerutati pulgaga nii pingule, et kehas kondid murduksid; seoti inimene käsi- või jalgupidi lakke rippuma ja riputati mitmepuudane raskus rippuva keha alumise osa külge, mis liikmed kõik paigast välja venitas; pandi kaebealune veekatlasse ja

tehti tema enese nähes katla alla tuli. Võib ette kujutada hirmu, mis alatasa soojenev vesi piinatava peale avaldas, sest ennem ta keevast veest ei pääsenud, kui kõigis ettepanud punktides enese süüdi tunnistas või meelemõistuse kaotas. Vahest tarvitati vee asemel kateldes õli, mis kõrge temperatuuri juures lihha kees ja jäädavat valu sünnitas. Mõnikord lasid kohtunikud kunstnikke niisuguses situatsioonis oleva ketseri vihast ja valust moonduvaid grimasse joonistada. Ühest ketserist olevat kahe tunni jooksul 8 isesugust näomoonutust joonistatud, mis tagasihoidliku hirmu ning põlgliku vihaga alanud ja meelheitva valuahastusega lõppenud. Üheksanda pildi joonistamise ajal langenud õnnetu minestusse. Tuleb meelde pidada, et piinajad kunagi oma ohvreid piinapingil surra ei lasknud. Nad olid nii vilunud, et surma simuleerimisega endid ka petta ei lasknud. Keha külge kruviti igasugused klambriid, mis vereringjooksu sulgesid; seoti ratta külge ja aeti ratast peadpööritava kiirusega ringi, ja nii et iga ringiga õnnetu ratta all seisvast külmavee künast läbi käis. Hispaanias oli isegi aparaat välja mõeldud, mis kehas pikkamööda kõik ikondid katki murdis, lihased laiaks muljus jne. Samuti taoti kehha raudoraseid ja lasti tundide viisi külma vett pähe tilkuda. Piitsadega peksmine oli kõige harilikum piinamisviis.

Kui kõigi katsete peale vaatamata kaebelune end süüdi ei tunnistanud ja seletas, et ta hoopis katoliku-usuline ei olewat, siis pidid kohtunikud ta ilmaliku võimu kätte andma, sest nad võisid karistada ainult katoliku-usulisi ja sellest taganenuid. Kaebeluse ilmaliku kohtu kätte andmise juures seletasid inkvisiitorid, et see kardetav ususalgaja olevat ja vagasid katoliiklasi kuradiriiki meelitavat ja soovitasid ilmalikule kohtule tema verd mitte valada, vaid „puhastava tulega“ elusalt põletada. Muidugi karistas ilmalik kohus teda siis oma seadusnormide järele, mis palju kergemad olid.

Piinamisi toimetati alati küünlavalgel kloostri keldrites, mis selleks õudselt müstiliste kogude ja hirmuäratavate kujudega sisse seatud, kuhu ühegi kõrvalise silm ei näinud ega hädakisa kellegi kõrva ei kostnud. Kui kaebelune end süüdi ei tunnistanud, kestis piinamine vahelduvate meeleparandusaegade ka või mitu aastat. Juhtus ka, et piinatav valu välja ei kannatanud ja vangikongis oma elu võttis või nõrkuse kätte suri. Mõlemal juhusel tunnustati kehha ketseriks ja põletati.

Iga piinamisakti juures viibis papp piibli ja ristiga, kes oma õnnistuse igale uuele katsele kaasa andis.

Kaitse süsteemist palju rääkida ei ole, sest kõik kaitsemine seisis ainult vastustes, mis kaebelune ülekuulamisel andis, ja nagu nägime, polnud neistki kuigi suurt kasu. Advokaadid-kaitsejad kõrvaldati juba alguses ja ei lastud neid kunagi enam kohtu ette. Esialgu tungisid nad küll piinakambritesse, kuid varsti tunnustas kohtunik iga kaitsja väärusuliste varjajaks ja kaaslaseks, mispärast kõigil kaitseisu kadus ja õnnetud täiesti saatuse hoole jäeti. Tähtsam kaitsevõte oli, kui kaebelune teatas, et temal on vaenlased, kes ta peale kaebasid ja ainult kättemaksuviha pärast süütult kohtu alla langes. Talt küsiti, keda oma pealekaebajaks peab. Nende nimetamise puhul vaatas kohtunik süüdistusmaterjaalis kaebajate nimed järele ja juhusel, kui kaebelune eksis, oli tema lugu palju halvem: tähendab ta valetab ja püüab kohut valejälgedele juhtida, et oma kuritegu varjata jne. Juhtus ka, et süüdistatav tõesti oma vihamehed, kes ta peale kaebasid, õieti välja arvas, kuid suurt kasu sellest enamasti ei olnud.

Kaevata võis iga kelm ja keelepeksja ja teda usuti, kuna kaitsta võis ainult kaebeluse alandlik meel ja kõiges prahis end vastupuikle-mata süüditunnistamine.

Ainult surnute üle kohtumõistmise ajal kutsuti surnu endine hingekarjane-preester ja pärijad kohtu ette. Kui tunnustajatel ei olnud neil aga mingisugust tähtsust. Preester pidi kuulujutud, mille põhjal surnukeha süüdistati, õigeks tunnustama, kuna kadunu sugulastelt ainult konfiskeeritava varanduse suuruse üle teateid päriti või sunniti oma sugulase patust hinge põrguvürstilt välja lunastama. Ostuhinna võttis muidugi papp enda kätte. Harilikult tõsteti vaeste peale pärast surma süüdistusi harva, sest polnud ju neilt midagi teenida ja pealegi nõudis auto-da-fee omajagu kulusid ja sekeldusi.

Kohtuotsus ja karistuse liigid.

Nuhtluse määramises on kõige tähtsam jälgida üldist printsiipi, millele inkvisiitorid rajasid oma timukatalgud. Meeles pidades, et vaimulikude inkvisiitorite ülesanne oli hinge õndsuse eest hoolitseda ja eksijaid põrguteelt ümber pöörata, ei võinud nad mingisuguseid karistusi määrata, vaid armu anda ja õnnistada. Sõna tõsisel mõttes nii nad ka tegid. Nad ei karistanud, vaid panid kirikliku kahetsuse alla. Nad rääkisid inimestele: „Ma panen su patuse elu eest kiriklikule kahetsusele, mine vangla soola ja leiva peale ning otsi hingeõnnistust. Kui sa aga sealt põgened, tunnustame su parandamatuks ususalgajaks ja an-

name ilmaliku võimu kätte, kes su patuse hinge puhastustule läbi õndsateriiki saadab.“

Karistuslõike oli mitmeid liiki. Kõige raskemaks peeti: 1) auto-da-fée, s. o. Hispaania keeles usu akt või elusalt põletamine, siis 2) vangla, 3) patukahetsused, 4) palverändamised ja 5) paastukaristus. Ristisõdade ajal sunniti ketserid Palestiinasse ristisõtta minema. Iga karistusega käis tingimata varanduse konfiskeerimine kaasas. Samuti lasti süüdimõistetute majad maha kiskuda või põletada, et väärusulistele mitte asu anda.

Kui kaebelune ketseriks tunnustatud, anti ta ilmaliku võimu kätte, see tähendab, kohtu juures asuvad timukad saatsid ta tuliriidale. Kõik see sündis nii kavalalt, et katoliku kiriku peale mingisugust vastutust ega süükoormat ei jäänud. Timukale öeldi ainult „täita seadus“, see tähendab — põleta ära, kuid kohtunik just nii seda ei käskinud, vaid nimetas „täita seadus“ ja ketserid ei põletatud tema ega ka tema käsu peale, vaid „täideti seadus“. Niiviisi langes igasugune süü ja vastutus põletamise eest ilmaliku võimu kanda, kes timuka osa etendas.

Põletamine sündis harilikult avalikult suure rahvahulga osavõtuga turuplatsil, kus tuliriit üles seati, sammas keskel, mille külge põletatav kinni seoti. Sägeli ehitati tuliriida ümber kõrged talad, kust vaimulikud ja vürstid auto-da-feed pealt vaatasid.

Peale põletamist korjati tuleriida asemelt tuhk kokku ja heideti jõkke või pilluti iga nelja ilmakaare poole.

Arusaadav, et sarnased inimeste põletamised rahva peale väga halba mõju avaldasid ja mitmel pool suuri rahutusi esile kutsusid, iseäranis Lõuna-Prantsusmaal, Toulous'is, ja Karkassoon'is, hertsog Raimond'ide ajal, kuhu asja lahendamiseks viimaks paavst ristisõitjad saatis. Kõigi niisuguste vastuhakkamiste kaitseks oli kirikul vana kapitaalne abinõu — kiriku vanne. Viimane seisis selles, et üksikud isikud või koguni terved linnad ehk maakonnad kiriklisest kaitsest lahti öeldi ja linnapriiks kuulutati. Kirikuvande alla pandud isikutega ei tohtinud ükski inimene mingisugust lähikäimist pidada. Tema ega tema perekonna juures ei talitunud mingisugust jumalateenistust ning tema surmamise puhul ei ähvardanud kurjategijaid ükski karistus. Pärast surma ei võidud teda kiriku kommete järele mätta ega surmavoodil jumalaarmu anda. Niiviisi vedeles keskajal hulk kirikuvande all seisvate inimeste laipu matmatult maa peal ja ootas, kunas kirik oma vande tagasi võtab.

Teine karistusliik oli eluaegne vangistus,

mis praegusel ajal veel kriminaalkurjategijate kohta maksev. Muud iseäralikku seal ei olnud, kui et vangimajade valitsuskord praegustest palju valjem oli. Pealegi varitses nuuskur iga silmapilku, et vangi kohta tavalist materjali koguda õnnetu teise ilma saatmiseks.

Et ärajooksmist takistada, põletati mõnes kohas vangidele näo peale ristimärk, et kergem oleks jooksikuid tabada.

Hirmsat häbi ja väljakannatamatut tüli sünnitasid kaks järgmist karistusliiki: palverändamine ja patukahetsus, mida kergemaks loeti ja mis alandlikkudele süüdlastele osaks said.

Palverändamine ja patukahetsuse karistused olid üksteisele väga sarnased. Karistus seisis selles, et süüdimõistetutele ketserikuub selga pandi, millele ristid kummagile rinnale õmmeldud ja sunniti teatava aja jooksul mitmes tähtsamas kodumaa linnas kõik kirikud läbi käima. Igas kirikus pidi ketser end registreerima ja kirikus hingepalvet kuulama, kus ta süüteod veel kord paljastati ja Jumala kohtu ette seati. Väga tihti pidid palverändajad väga lühikese ajaga kauged linnad läbi käima, sageli isegi väljaspool kodumaad, Palestiinas, mis kehvadele rändajatele, kelle varandus konfiskeeritud, sageli täiesti võimatu oli, eriti vanadele ja haigetele. Teel pidid nad kas hoopis nälgima või ülespidamist varastama, sest keegi ketserile toetust anda ei tohtinud. Selle tõttu tekkisid kümned tuhanded suured usurändajate salgad, kes kui kardetav taud tähtsamad linnad üle ujutasid ja maad paljaks sõid.

Palverändajad ei tohtinud oma ketseriülikonda ja ristimärke enne kõrvale heita, kui selleks kohtunik vastava määruse tegi. Kuidas sarnane ebakohane ja eemaletõukav välimus vaese kannataja käekäiku halvas, on enesestki arusaadav.

Üks imelikumatest karistustest, millega katoliku kirik oma eksinuid paradiisi juhatas, oli paastumise karistus. Kunas ja missuguste kuritegude eest üks või teine karistus määrati või kui suurel määral, sellest praktilisest küljest kinni hoiti, ei saa inkvisitsiooni seaduse mittepärsuse pärast kindlaks määrata. Arvatavasti olenes see kohtuniku iseloomust ja suhetest süüdlase vastu.

Paastukaristus seisis selles, et kohtunik süüalusele kõik tema toidud ette kirjutas, mida see sööma pidi. Keelust üle astudes ootas teda kirikuvanne või tuliriit.

Charles Lea toob huvitava näite, kuidas üht ketserit paastumisega karistati. Ta pidi kohtuotsuse järele ära ütlema lihast, munadest ja juustust; jõulupühade ja paastu ajal pidi ta ainult määratud toitu sööma; kaks korda aas-

tas, kumbki kord 40 päeva, pidi ta ainult kala sööma; 3 päeva nädalas ei võinud süüa ei kalu, võid ega juua viina. Igapäev pidi ta jumalateenistusel ikäima, pühapäeval isegi kaks korda; 7 korda päeval tunde lugema, 10 korda päeval ja 20 korda öösel Pater Noster (Meie Isa) jne. Jumalateenistusele minnes pidi kuni

vööni end paljaks võtma, kus siis preestrid teda linna väravast kirikuni piitsahoopidega saatsid. Kogu see aeg oli ta sunnitud patukahetseja kuube kandma, millele allapoolepööratud tulileekides kõrbev inimpea külge oli ömmeldud, ja torukübarat samasuguste „kaunistustega“.

KOHTUMAJA.

OSCAR WILDE. Tõlkinud A. A—r.

Oli vaikus kohtumajas, ning inimene tuli paljalt Jumala ette.

Ja Jumal avas inimese eluraamatu ning ütles inimesele:

„Sinu elu on olnud tige, ja sina oled näidanud õelust neile, kes olid hädas; ja neile, kes vajasis abi, oled sa olnud tige ja halastamatu oma südames. Vaesed palusid sind ja sa ei kuulnud ning sinu kõrvad olid sulutud minu kurvastushüüdele. Isatute päranduse oled sa endale võtnud ning saatnud rebaseid viinamägedele naabrite põllul. Sina oled lastelt võtnud leiva ja annud selle koertele söögiks. Ja kerjused, kes elasid mudas ja palvetasid ning palusid inime, oled sa ajanud teedele, ja maa, mille valmistasin sulle, oled sa kastnud süütute verre.“

Ja inimene vastas ja ütles: „Just nii olen teinud.“

Jälle avas Jumal inimese eluraamatu ja ütles inimesele:

„Sinu elu on olnud kuri, ilu, mida näitasin, oled sa rüvetanud ja headuse, mille lõin, oled sa lätnud. Sinu toaseinad on ehitatud piltidega ja voodist äratab sind flöötide mäng. Oled ehitanud seitse altarit pattudele, mida lubasin, ja söönud oled sa asju, mis polnud söömiseks, ja sinu riiete purpuriääred olid palistatud häbi-märgiga. Sinu ebajumalad polnud kullast ega hõbedast, vaid elavast lihast, mis sureb. Oled õlitanud oma juukseid parfüümiga ja võtnud kätte granaatõunu. Oled värvinud oma jalgu safraniga ja laotanud vaipu nende ette. Antimooniga oled värvinud oma ripsmeid ja oma keha oled sa määrinud mirriga. Sina oled kummardanud maami nende ees, sinu ebajumalate okkad olid torgatud päikesesse. Sina oled näidanud päikesele oma häbi ja kuule oma hülust.“

Ja inimene vastas ja ütles: „Just nii olen teinud.“

Ja kolmandat korda avas Jumal inimese eluraamatu ja ütles inimesele.

„Kuri on olnud sinu elu ja kurjusega oled sa tasunud headust, ja ülekohtuga lahkust. Käed, mis sind toitsid, oled sa võimetuks teinud, ja rinnad, mis sind imetasid, põlanud. See, kes tuli sinu juure veega, läks janunedes, ja kodutud inimesed, kes otsisid sinult varju ööks, oled sa välja ajanud enne koitu. Oma vaenlasi, kes sulle andeks annud, oled sa varitsenud linguga, ja sõpru, kes sinuga käisid, müüsid sa tühise hinna eest, ja neile, kes pakkusid sulle armastust, andsid sa kiima oma ringlemisel.“

Ja inimene vastas ja ütles: „Just nii olen teinud.“

Ja Jumal sules inimese eluraamatu, ja ütles: „Tõesti saadan sinu põrgu. Just põrgu saadan su.“

Ja inimene hüüdis: „Sa ei või seda.“

Ning Jumal ütles inimesele: „Milks ei või ma sind saata põrgu ja millisel põhjusel?“

„Sest põrgus olen alati elanud,“ vastas inimene.

Ja oli vaikus kohtumajas.

Ning peale hetki rääkis Jumal ja ütles inimesele: „Nähes, et ma ei või sind saata põrgu, tõesti saadan sinu taeva. Just taeva saadan su.“

Ja inimene hüüdis: „Sa ei või seda.“

Ning Jumal ütles inimesele: „Milks ei või ma sind saata taeva ja millisel põhjusel?“

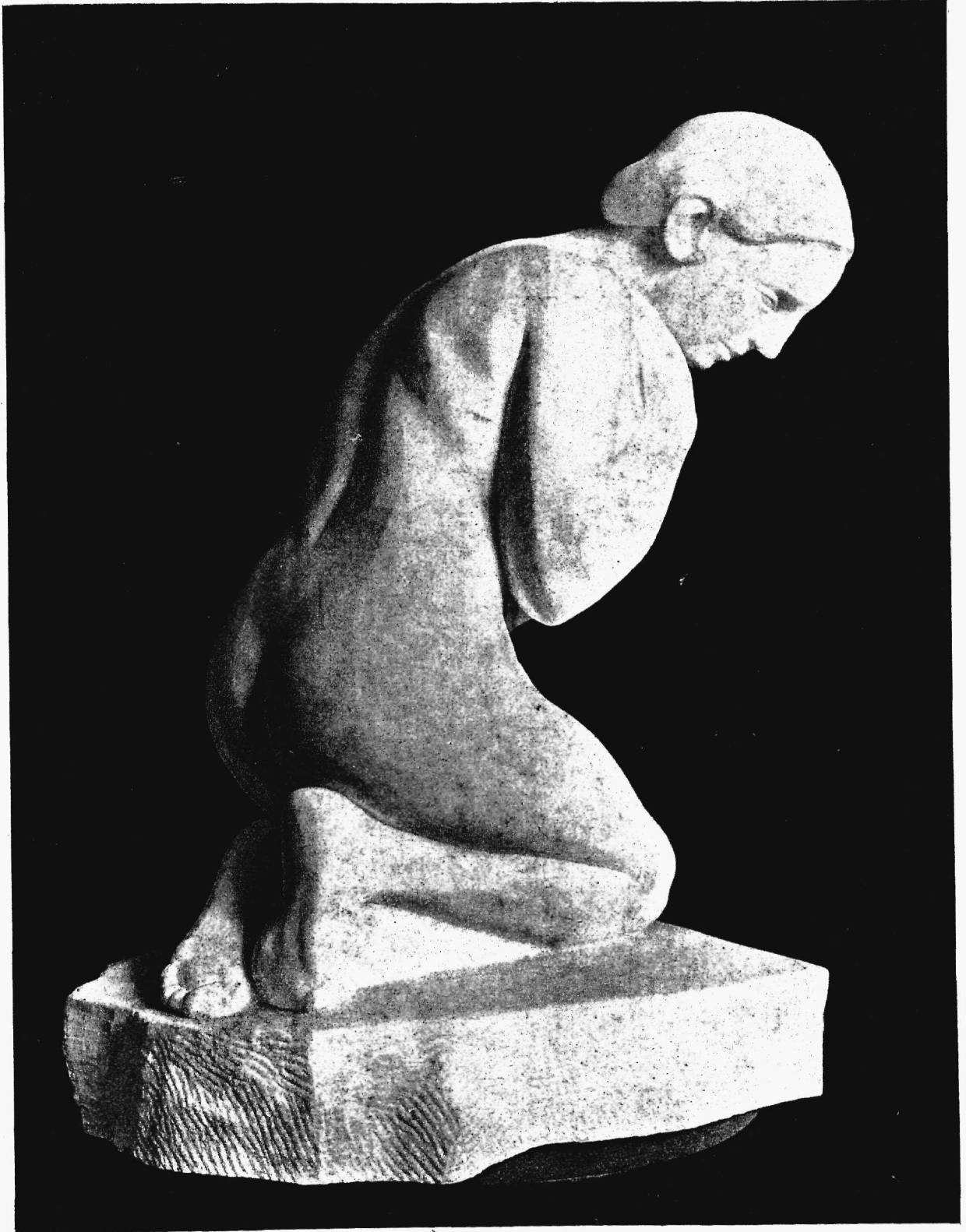
„Sest iialgi ja ühelgi kohal pole ma kohanud seda,“ vastas inimene.

Ja oli vaikus kohtumajas.

Raamatust: „Lord Arthur Savile's crime“.

J. KOORT.

PALVETAJA.
MARMOR.

PILDID VANAST HEAST AJAST.

M. J. EISEN.

I.

Lapsetapjate karistus.

Heal Rootsi ajal pandi palju rõhku ausate elukommete peale, kuid kõik sellekohased eeskirjad ei jõudnud ausate elukommete vastu eksimist ära keelda. Rängalt karistati niisuguseid eksimisi. Kaak ja võllas olid kollid, mis elanikke pidid ausate elukommete vastu eksimise ja seadusest üleastumise eest eemale hoidma. Tuld, mõõka, vett ja elusalt mahamatmistki võeti appi. Vanad eestlased kõnelevad, et mõisate põlluvargaid elusalt maha maetud. Näidatakse meie päevil veel mõnda kohta, kus põlluvargaid nii karistatud. Rootsi seadus määrab omalt pooltki elusalt mahamatmist, kui ka mitte sama süü eest kui vanad eestlased. Elukommete puhtust silmas pidades ja häid eluviise edendada püüdes määras Rootsi seadus meie maalgi lapsetapjatele muude nuhtluste kõrval elusalt mahamatmise. Kaelakohtu seaduse § 131 öeldakse, et lapsetapjad elusalt maha maetagu ja vaia otsa aetagu. Aga et sisemise meeletuse eest hoida, lubatakse need kurjategijad, kelle jaoks kohus leiab vee enam käe pärast olevat, ära uputada. Kui sarnane pahe sagedasti esineb, soovitatakse seaduse poolt elusalt mahamatmist ja vaia otsa torkamist.

Sellest seaduse määrusest selgub, missugune hirmus karistus lapsetapjaid ootas. Nii palju kui teada, ei tulnud lapsetapjate elusalt mahamatmist ja vaia otsa torkamist igal pool palju ette. Sagedamini uputati süüdlasi jões, ehk tiigis ehk mingisuguses augus.

Igal pool ei käidud seaduste poolt ettekirjutatud karistuste järel. Võeti veel muidki karistusi ette, nagu seda eelpool leiduvaist Haapsalu ja muist lapsetapjatest kuuleme.

Tallinnas puutume küll sagedasti lapsetapmisega kokku, aga uputamist ei kõnelda, küll aga muudest karistustest.

Ajad muutuvad ja me muutume ühes nendega! Rootsi aeg kadus, asemele astus meie kodumaal Vene valitsus. Vene valitsuse ajal võeti pehmem karistuse viis tarvitusele,

kui see ka nii pehme ei olnud kui 13. aastasajal, mil, nagu Gadebusch teab (Livländische Jahrbücher I), lapsetapjale rahatrahv ja viitsu määrati. Läänud aastasajal mõisteti tüdrukule, kes oma lapse tapnud, Vene seaduse järele 12 aastat sunnitööd ja sarnane karistus on meie ajani Eestiski maksma jäänud; asjaolude järele võib karistus ometi muutuda. Igatahes jääb meieaegne lapsetapjate karistus kaugele maha keskkaegsest karistusest. Tuntakse juhtumisi, kus kohus mõnesuguseid asjaolusid arvesse võttes vahel süüdlase kohta õieti armulik olnud ja talle võimalikult väikese karistuse määranud. Unustatud on ammugi lapsetapmise kohta käivate nuhtluste ettelugemine kirikus. Vanasti loeti kirikus igal kuul lapsetapmise kohta käivad surmanuhtlused ette, eeldades, et niisugune alaline tutvustamine tütarlapsi kuritööst tagasi hoiab. Kõigist surmanuhtlustest ja nende ettelugemisest hoolimata puutume vanus kirjus ometi tihti lapsetapmisega meie kodumaal kokku.

Liitlaste poolt Saksa maksujõu uurimiseks määratud komisjon. Keskul esimees kindral Dawes.

Eelpool tutvustasin mõne iseloomuliku nuhtlusega lapsetapmise eest Tallinnas, Haapsalus ja Tartus.

Koguni hirmsast karistamisest lapsetapmise eest kuuleme Tallinnast 1613. aastal. Keegi tütarlaps on oma sünnitatud lapse häbi pärast ära hulkanud. Asi tuleb ometi päevavalgele.

Tütarlaps kutsutakse kohtu ette, kuulatakse üle. Süü selgub Tallinna linnavalitsuse ees kohtus. Kohus mõistab lapsetapja elusalt maha-maetavaks.

Mõni päev pärast kohtumõistmist saadetakse 24. märtsil 1613 kohtuotsus juba täide.

Lapsetapja viiakse timuka saatel linnast välja Viruvärava taha. Hulk rahvast käib kaugele järele, sest kellal 11 ajal enne lõunat on ju linnarahvast palju liikumas.

Viruvärava taha on 5—6 jala sügavune auk kaevatud; see on lapsetapja hauaks määratud. Hauas ootab tugev vai, terava raudotsaga varustatud, karistatavat süüdlast. Haua ligidal seisab võllas, kus aga sedapuhku ühtki kurjategijat ei kõlgu; muudu on neid tihti seal kõlkunud.

Haua juure jõudnud, sasib timukas äkki lapsetapjast kinni ja tõukab teda selleks just määratud raudotsaga vaia peale seliiti. Raudotsaga vai tungib lapsetapja kehast läbi. Hauda on lapsetapja tõugatud ja sinna ta jääb.

Et lapsetapja karjumist ei kuulda, võtab timukas peoga maast mulda ja topib lapsetapja suu kinni.

Pea hakkab labidas tööle ja natukese aja pärast on lapsetapja ümber auk mulda täis aetud. Andmetest ei selgu, kas ta pea mulla peale jäi või maeti ta peagi mulla alla.

Tallinnas kuuleme 17. aastasaja lõpupoole teistmoodi raskest karistusest, nagu E. v. Nottbeck neid linnaarhiivist üles täiendanud (lhk. 105—108).

Anna Peetri tütar mõistetakse 20. aprillil 1658 lapsetapmise pärast nii surma, et ta pea mõõgaga otsast raiutakse ja siis pea ja parem käsi, mis kuritöö korda saatnud, ridva otsa pistetakse ja kinni naelutatakse.

Salmasugune nuhtlus määratakse 30. augustil 1667 Piret Mihkli tütrele.

Niisama 4. mail 1667 Kenu Jüri tütrele Gertrudile. See tüdruk on lapse esmalt lume peale heitnud, sealt aga ära võtnud ja ahju visanud.

Paremini ei käi 1685. Maret käsi, kes võõra, nelja-aastase lapse ära tapnud; ka Maret pe ja käsi pannakse ridva otsa. — Maret šeletab kohtus, ta soovinud surma ja sellepärast tapnud ta võõra lapse. Ta ema läinud timuka sulasele mehele; ema teo tagajärjel põlatud igalpool Maretit ega pole teda tahetud kusagil teenistusse võtta. Meeleäraheitmises otsuta-

nud ta kedagi tappa, et tapmise süü pärast viletast elust lahti pääseda ja nii saanud ta lapsetapjaks. Tallinna kohus määras talle niisamasuguse nuhtluse kui oma laste tapjatele.

Tuttav on, et 17. aastasajal nõidu põletati; Winkler oletab, et põletamine 17. aastasaja pooleni kestis, siis aga nõidade põletamine lõpeb. Tuntakse ometi kohtuakti, mille järele keegi Pärnu Jaagupi kihelkonna mees nõiduse pärast 1684 Pärnu kohtus tulesumma mõistetakse. Et nõidust veel peale 1650. usuti ja nõidu kohtusse kaevati, ei puudu võimalus nõidade põletamiseks 17. aastasaja teisel poolel, kui me ka selle kohta enam tõestusi ei tunne.

Lapsetapjat võis 18. aastasaja algupoolel veel sarnane karistus tabada. Haapsalu kiriku kroonikast olen sarnase loo leidnud, kus lapsetapja tüdruk esmalt tapetakse ja siis veel ära põletatakse.

Keegi Hiiumaa tüdruk Anu — perekonnanimi puudub tal, nagu sel ajal perekonnanimed tavalliselt puudusid — oli kellegi meesterahvaga lähemasse tutvusse astunud ja see tutvus Anu kohta soovimata tagajärgi avaldanud. Anu lootused tanu alla pääseda ei leidnud täitmist. Niisugusel puhul ähvardab häbi tütarlast, kes nüüd mõtleb, kuidas selle häbi eest pääseda. Alguses oskab ta oma tuleviku lootusi hästi varjata. Oletades, et varjul sünnitatud last surma saates häbi ilalgi avalikkuks ei tule, lõpetabki häbi kartev tüdruk pea pärast sünnitamist lapsukese elu.

Agas häbikartija on kavatsusi liig kergemeelselt teinud. Umbrus on märganud, et Anuga asjad korras ei ole. Anu üle tõstetakse kaebus. Haapsalu kohus kuulab asja üle ja leiab kaebuse põhjendatud olevat. Anu satub risttule alla ega või viimati enam muud, kui peab kohtule üles tunnistama, et ta lapse sünnitanud ja häbikartusel selle tapnud.

Ülestunnistamise järele otsustab Haapsalu kohus: Et Anu lapse tapnud — on ta surma teinud; ta saadetagu mõõga ja tulega teise ilma.

Varsti pärast kohtuotsust läkitatakse Anu juure kirikuõpetaja süüdlast surma vastu ette valmistama. Anu kahetseb süüdi, tunnistas pattu ja annab enese Jumala hooleks.

Haapsalu kohus on küll Anu surma mõistnud, kuid otsuse täidesaatmine teeb raskusi. Haapsalu on koguni väike linn, surmamõistmised haruldased, sellepärast puudub isik, kes kohtuotsuse täide saadaks. Keegi ei taha timukaks hakata.

Ei muud kui Haapsalu linnavalitsus pöörab Pärnu linnavalitsuse poole ja palub enmast kitsikusest välja aidata. Teab ta ju, et Pärnus nii-

sugune ametmees olemas, kes süüdlasi teise ilma saadab. Pärnu linnavalitsus võtab Haapsalu linnavalitsuse palvet kuulda ja saadab oma timuka Haapsalusse ametisse.

8. detsembril 1687 saadetakse Haapsalus kohtuotsus täide. Turul on lava tehtud; sellele lavale viiakse Anu, kus timukas teda palja mõõgaga ootab. Mõne silmapilguga on süüdlase pea otsast raiutud.

Aga sellega ei ole karistus veel lõppenud, vaid see peab Haapsalu isade nõude järele veel pärast surma edasi kestma. Anu keha ja pea pannakse ree peale ja viiakse linna taha. Sinna on puuriit üles laotud; riida peale seatakse Anu keha ja pea ja süüdatakse riit põlema.

Tuli põletas Anu keha; tuhahunnikust leiti pärast ainult Anu luud.

Rahval oli kauemaks ajaks kõneainet Anu hukkamisest ja põletamisest.

Hukkamise ajal lauldakse: Jumalik vägi, tee meid võidurikasteks Jeesuse Kristuse läbi. Aamen. Ajakirjades ei ole öeldud, kes seda laulu hukkamise ajal laulsid.

Sarnast lapsetapjate surmamist mõõgaga ja pärast keha ärapäletamist tuntakse Tallinnas mõnda näituseks juba 1490. ja 1516. aastast. (Võrdle: Nottbeck, Criminalchronik Revals, lhk. 61, 71, 124.) Lood on peaaegu täiesti ühesugused ja seepärast ei hakka ma neist siin pikemalt kirjutama.

Tartu ei ole, nii palju kui mulle silma puutunud, sarnast valjust avaldanud lapsetapjate vastu kui Tallinn ja Haapsalu. Surmasüü vääriliseks on ometi Tartu kohtuvanemadki sellekohaseid emasid pidanud, hinge hinge eest nõudes.

Ühe lapsetapmise kohtupidamise protokollid leidsin Tartu linnaarhiivist 1665 aasta kohta. Paraku on protokoll õieti lühidalt kirjutatud, nii et ta õiget ülevaadet asja käigu kohta ei anna. Karistuse määramine ja täidesaamine on selgelt üles pandud, kuna süüdlase isik enam hämaraks jääb.

26. septembril 1665 kutsutakse keegi „Weyb Maie“ linnakohtu ette vastust andma ta peale tõstetud kaebtuse pärast lapsetapmise asjus. Jääb hämaraks, kas see Maie tõesti „naine“ olnud, või on kedagi tütarlast enam põlates naiseks nimetatud. Oleks Maie tõesti naine olnud, oleksid vist lapsetapmise põhjused selgemalt ära seletatud, kuna need, kui kaebtus tüdruku kohta käis, iseenesest arusaadavad olid.

Ülekuulamisel salgab Maie esmalt süüdi. Kohut näivad aga süü kohta kindlad andmed olevat; kohus saadab oma tõestustega kaebealuse kimpu, nii et see sunnitud on tunnistama, ta sünnitanud küll lapse, aga sündides surnu. Sel-

foto Vannase puukogust.

Eestimaa vallavanemad, kes 1896. a. Nikolai II kroonimispidustusel käisid.
Jürmann. Rösberg. Sautin. Brus.

legi väite suudab kohus ümber lükata, nii et Maie muud nõu üle ei jää kui tõtt tunnistada: ta sünnitanud elusa lapse, aga tapnud selle, lapse kaela paremalt poolt pahemale poole käändes.

Ülestunnistust kaebealuselt saades ei viivita kohus otsuse kuulutamisega: teiste hirmutuseks tuleb lapsetapja Maie mõõgaga ära hukata.

Protokollist ei selgu, kas Maie samal päeval juba süü üles tunnistas, kui ta esimest korda kohtu ette kutsuti, või alles mõnel hilisemal ülekuulamisel. Niipalju selgub siiski andmetest, et Maie kuu aega pärast esimest ülekuulamist veel võis elada.

30. oktoobril viidi Maie vangikojast välja turule raekoja ette, kuhu tapalava ehitatud; seal raius timukas Maie pea mõõgaga otsast. Ei ole tähendatud, kuhu Maie keha jäi; vist viidi see kusagile linna taha ja aeti auku, nagu sagedasti suurte kurjategijatega sündis, sest surnuaiale ei tahetud niisuguseid isikuid matta.

Kuna lapsetapjaid muidu valjult karistati, tavaliselt surma saadeti, võis mõne korra ometi juhtumisi ette tulla, et lapse hukanud tüdruku jäi iseäraliku karistusega. Sarnane lugu võis juhtuda, kui keegi mees lapse tapnud tüdruku emesele naiseks võttis. Ühest sarnasest loost teavad Tallinna linnavalitsuse kirjad kõnelelda.

1608. aasta algusel sõitis Wolmar von Ungerni proua pühapäeval enne kolmekuningapäeva oma teenija Kadriga Tallinna. Kadri olid „viimased päevad“ käes. Ei läinud kuigi kaua aega mööda, kui Kadri Tallinnas juba lapse sün-

nitas. Nagu näha, oli Kadri proua asjaga täiesti kursis, osates asja võõraste eest täiesti salajas pidada. Vist oli Kadri ülepea selleks linna kaasa võetud, et seal asja salaja ära talitada.

Kadri ei tahtnud saadud õnnistusega kodukohta tagasi pöörduda, vaid selle ennem Tallinnale mälestuseks maha jätta. Igatahes sõitis Kadri mõisniku prouaga niisama tagasi kui tulnud, ainult kaalu poolest 7—8 naela kergem.

Mõni aeg läheb mööda. Ühel päeval leitakse Tallinnas sealt, kus kuningas jala käib, poisilapse surnukeha katkimurtud selgrooga. Majarahval tuleb meele, et Ungerni proua teenija Kadri mõne aja eest kehakana majasse tulnud ja vähem kehakana majast lahkunud. Kõik märgid tähendavad sinna poole, et Ungerni proua teenija Kadri peab süüdlane olema.

Tallinnas hakatakse asja uurima. Et kahtlane isik maale sõitnud, ulatab uurimine sinnagi. Kadri võetakse mõisast — mõisa nime ei ole nimetatud — kinni ja viiakse Haapsalusse ülekuulamisele. Vist pidi mõisa Haapsalu läheduses olema, sest muidu oleks vaevalt Haapsalus ülekuulamine ette võetud.

Märgid kõnelevad liig selgelt Kadri süü poolt. Kadri ei jää muud üle, kui kohtu eest tunnistada, et ta lapse sünnitanud ja salakohta visanud.

Enne veel kui kohus lapsetapja kohta süü asjus viimase otsuse teeb, esineb iseäraline vahejuhtumine, mis asjale hoopis teise pöörde annab. Kohtu ette ilmub keegi meesterahvas, seletades, et ta kaebealuse enesele tahab naiseks võtta ja valmis seda nõu kohe korda saatma.

Andmetest ei selgu, kas see meesterahvas sama, kellel varemini Kadriiga ligemat läbikäimist Kadri lapse isana olnud, või on see keegi muu Kadri tuttav, kes süüdlast tahab surmast

päästa, sest üleüldiselt teati ju, et lapsetapmise peal surmanuhtlus seisis. Sellekohaseid seadusmäärusi loeti vanemal ajal kirikus iseäralikudel päevadel kogudusele ette. Igatahes niipalju on teada, et keegi meesterahvas lapsetapja Kadriiga kohe soovis abielusse heita.

Kohus võttis soovija palvet lapsetapja suhtes arvesse ja otsustas: „Ehk ta küll üles tunnistanud, et ta tehtud (thatbar) lapse ilmale toonud ja häbi pärast maailma ees salakohta viinud, on ta ometi kellegi poolt, kes teda abikaasaks soovib, lahti palutud ja lahti lastud (ausgebeten und loos gegeben worden).“

Nii kohtuotsus. Sellest otsusest võib järeldada, et Kadri peale eeluurimise vangistuse lapsetapmise eest muud karistust ei saanud, olgu siis, et kohus oleks arvanud, nagu oleks Kadri mehelesaamine süü eest kohane karistus. Ei ole teateid, et Kadri peigmees oleks timukas olnud; süüdlast timukale naiseks andes selguks karistuse põhimõte.

Kõigiti on muidugi juhtumisi ette tulnud, et abielusse heitmine kohtuotsuse lapsetapmise pärast vanasti mõne korra tühistas; kas alati, ei julge ma väita.

16. aastasaja esimese poole lõpult on vähemalt juhtumine teada, mil keegi neiu tahtis mõrtsukaga abielusse heita, kuid asjata. Keegi laevamees oli kellegi maha löönud. Kohus mõistis laevamehe tapmise eest surma. Keegi aus tüdruk palus kohtuotsust kuuldes laevameest enesele meheks, lootes teda sedaviisi surmast päästa. Teated puuduvad, kas see tüdruk laevamehega juba varem tuttav olnud, või soovis ta enesele tundmata meest, et aga mehele saaks. Paraku ei võtnud kohus tüdruku palvet kuulda ega vabastanud inimesetapjat nuhtlusest, seletades, et Tallinnas niisugust viisi pole pruugiks.

REVOLUTSIOONID MEXIKOS.

Mexikos kipuvad revolutsioonid viimasel ajal liig sagedasteks nähtusteks saama, nii et sellest juba naljatoonil on hakatud kõnelema. Keegi, kes säärase mässutuju üle imestust tundnud, küsinud mexiklaselt, millest see tulevat, et nende maa alatasa revolutsiooniärevuses võibse, mille peale mexiklane vastanud, see tulevat sellest, et Mexikos veel mõni kodanik leiduda, kes presidendametit pole pidanud.

Maa seaduste järele valitakse seal president neljaks aastaks rahva otsekohesel hääletamisel, kuid hääletama minnes teab siiski igauks, et see ainult kasutu vormaliteedi täitmine on, kuna ju asjaolud tegelikult kogu teisi kujunevad.

Valimisringkonnad on alati ette valmistatud ja kuuluvad kas kohaliku valitsuse või mõne võidule pääsenud revolutsiooniliikme mõju alla. Enne kui mingisugune võim end suudab maksuma panna kõigis valimisringkondis, võtavad juba kusagil teisel vastasvoolu mehed oma kaitseks sõjariistad kätte, ja võitlus algab.

Eelviimane revolutsioon tekkis kahe presidendi-kohale ihkaja — Obrégon'i ja González'i eestvõttel. Võimulepääsenud Obrégon'i diktatuuri vastu aga tõusis läinud aasta detsembrikuu algul uus võitlus, mis praegugi veel pole raugenud. Uue revolutsiooni juhiks on Adolfo de la Huerta. Ta on üks neist vähestest mexik-

Kindral Alvaro Obrégon,
Mexiko praegune president.

lastest, kes välismaadel reisinud. On alles noor mees. On haritud ja on kunstide valmistatud toetaja. Enne võitlustest osavõttu oma kodumaal oli ta mõnda aega New-York'is konsuliks. De la Huerta on eestvõitlejaks enam-vähem haritud rühmkonnale, kelle sihiks on kindlat poliitilist korda luua, kus konstitutsiooniline valitsusvõim oleks kaitstud vägivaldsete vahelesegamiste ja üksikute mässumeeste diktatuuri eest.

Kuid siiski, ka de la Huerta on oma kavat-

Adolfo de Huerta,
mässu juht. Viimaste teadete järele olla Huerta sadamas laevale astunud ja Mexikost põgenenud. Kõige uuemad teated räägivad Huerta surmast.

sustes — kindlat konstitutsioonilist korda uuesti ellu viia — sunnitud vägivalda tarvitama, oma mõju püüdma sõjariistade abil maksma panna.

President Obrégon on enda ümber koonandanud suuri sõjaväelisi jõude, mille juhtimise ta isiklikult enda peale on võtnud. Ka ei puudu tal korralikud sõdimisabinõud; kuna Põhja-Ameerika Ühisriigid pole keeldunud talle sõjavarustust müümast. Nii on revolutsioonivägedel õige tugeva vastasega tegemist ja nende käsi ei käi kuigi hästi.

TUNNUSTUS.

Armuline proua!

Ma seisin akna juures senikaua, kui võisin jälgida silmadega Teid ja herra v. G.-t, ja uskuge, viimse pilgu ajal nähakse teravasti ning hästi. Sellepärast jääb elama kaua mu mälestusse see pilt, kuidas Teie selgel, raudkülmal talvehommikul astusite välja onni uksest ja sügavasti hinge tõmmates sirutasite keha, kuidas suusad alla panite ja rahulisel, tugeval sammul oma saatja järele läksite. Vähe aega varjasid Teid rahnud põhjapoolsel järvekaldal; siis nägin Teid üles mäele minevat. Seal üleval, kuhu Teie läksite, pidi paistma päike. Nägin

Teid viimast korda seal varju ja valguse piiril. Teie puhkasite silmapilgu, toetusite keppidele ja vaatasite lühikeste aja — mitte edasi ega tagasi — vaid üles, mäetippude poole. Siis viskusite ruttu paremale poole ette, — nagu Teie harilikult teete enne edasisõitu ja kuigi ma seal polnud, näis mulle ometi, kui kuuleksin lund krigisevat tasakesi Teie suuskade all, nagu eile, kui suusatasin Teie kõrval ja ei teadnud, et täna näen Teid viimast korda.

Ma lähen tagasi onni ja löön lahti sellekohase raamatu selleks, et sisse kirjutada oma orgu tulemise aega — tänast päeva. Herra G.

on pannud sinna vahele oma ja Teie dokumendid, vististi sellepärast, et nad ei läheks kaotsi. Need on Alpiühingu ja suusaklubi liikmekaardid, ja ma võtan nad viivitades kätte. Mitu aastamärki on Teie Alpiühingu kaardil, — ma loen valge, kollase, punase, rohelise — neid võib aga olla veel rohkem. Ma arvan, armuline proua, et Teie umbes kahe aasta eest üle astusite kahekümnendast eluaastast — kui noorelt hakkasite siis mägedes käima? Kaardil seisab Teie neiupõlve nimi, mis kõla järel ei osutu tundmatust perekonnast.

Toetades pea käe najale lasen endale kaardil olevalt näopildilt vastu vaadata tütarlapse pea, mille ilu muu võlub. Jooned on suured ja vabad ning kõrgelt otsaesiselt langevad tagasi tumedad, pehmed juuksed. Silmad vaatavad rahulikult ja soojasti, suu ümber on iseäralik naiseliku headuse, varase tõsiduse ja äärmise tahtejõu joon. Kuid üldine ilme on siiski rõõmus, ja ma kujutan ette, kuidas iga silmapilk üle selle näo libiseb hele naer, mida ma kuulnud olen ühe ainsa korra. Hoopis teistsugune on pilt sellel kaardil, mis kannab käesoleva aasta numbrit. Küll on silmad needsamad, küll lainetavad juuksed sellesama suursugu otsaesise ümber, kuid naha on päike pruuniks põletanud ja huuled on kitsad ja kokkupigistatud ning nad vaikivad, vaikivad rohkem kui seda eeldavad Teie eluaastad. See on õrn ja tark naisenägu, kuid temas ei ole õitsva noore naise elu. Ma mõtlen selle üle, ja jälle võlub mu see nägu. Panen mõlemad kaardid oma kirjatasku — andke mulle andeks — kaartide asemel leiata need read. Näiid aga tahan, senikaua kui põleb ahjus tuli, millesse viskasite viimased halud, kasutada tunnid selleks, et Teile ütelda: õhtul tagasi tulles ei leia Teie mind enam siit eest, nagu Teie seda ootate ja et ma herra G. ettepanekut, täna Teid saata, tagasi ei liikunud mitte sellepärast, et minu jaoks Teie mägestiku teed liig rasked olid, nagu ma ütlesin, vaid sellepärast, et lahkuda Teist tunnustusega, milleks palun Teilt seda headust, mis annavad elukogemused ja kannatus — nimelt selle tunnustusega, et Teie tänasite, ilma et seda ise oleksite teadnud, ma gasite minu käte vahel ja et ma Teid suudlesin palju ja palju kordi. Armuline proua, ulatage mulle oma käsi, ma surun selle oma näo vastu ja alan.

Teie arvate, et meie üksteist esimest korda nägime ülelele siin kõrgel üksildases Alpiühingu onnis. Kuid ometi viibisin mõne nädala eest Teiega, herra G. ja tema pruudiga — Teie sõbratariga — seltsis rongil, mis sõitis pealinnast mägestikku. Vast tohin Teile meele tuletada, et Teie aknaplatsi polstrisse olite vajunud ja lugesite, kuna Teie vastas noorpaar mängis armastava nooruse mängu, elurõõmsalt ja õnne-

likult. Sõidu lühikese kestvuse ajal tõmbasite aga just Teie mu tähelepanu äkitselt ja tugevasti endale, aimamata, et see mulle jättis valulise mälestuse.

Noorte inimeste vahel pöördus jutt sellele, et herra G., kes juba mitmendat aastat Teie teeseltsiline mägestikureisidel, on saanud niisuguseks kogenud ja julgeks mägestikureisjaks sellepärast, et ta on veetnud lapse- ja nooruspõlve Alpide lähedal, kuna ta pruut, kes pärit Põhja-Saksamaalt, kunagi pole näinud sarnaseid kõrgeid mägesid. Siis tõstsite Teie silmad raamatult üles ja ütlesite soojal toonil, et kadestate herra G. ja et kui Teil oleks lapsi, Teie neid õpetaksite lugu pidama mägestikureisidest, sest need pakkuvat Teile kõige rohkem rõõmu ja lohutust.

Jutt kestis edasi, Teie lehitsesite raamatut, mina aga vaatasin imestanult Teie noorele näole ja elujõulisele kujule — „Kui mul lapsi oleks“, ütlesite Teie, ja mulle on arusaamatu, kuidas olete pidanud loobuma sellest õnnest sarnases õitsvas elueas. Siis aga näitab mulle üks Teie pilk, et need sõnad ütlesid vähe, võrreldes Teie elu tõelikkusega.

Ning teine kord, mil valdasite mu tähelepanu: armastajate mäng vaibus, kuid tusane kire noot värises Teie vaates, mis saatsite uurivalt nende peale. Ilma et Teie näoilme oleks muutunud, nägin ometi, et Teie silmad muutusid ikka tumedamaks ja tumedamaks ja et neis enam ja enam vastu peegeldus piin, mis oma tumma allahetlikkuse poolest sarnanes piinatud, näribunud looma omale. Teie ei võtnud enam raamatut kätte, vaid vaatasite kaua läbi akna Alpide sinist ahelikku, millele meie lähene-sime ja mulle näis, et jõudsite sellega tagasi rahulikkusele.

Näiid teadsin, et minu kõrval istub inimene täis sarnast naiselikkust, mis oma laadi iseteadvalt ja otsustavalt peidab endasse — inimene saatusega.

Kõik see, mida ma vahepeal sugugi meele ei tuletanud, tõusis ellu mu mälus, kui ma üle-eile õhtuvidevikus, väsinult suusasõidust sügavas lumes, uksest sisse astusin, kuid leidsin, et onn oli soe ja valge ja kui ära tundsin Teid ning herra G. Teie toetusite ahju najale ja minu harjunud silm märkas kohe, kui hästi Teie lihtne ja praktiline ülikond — sinised püksid ja valge mehesärk — esile tõi selle poisikeselikkuse, mis tihti omane tublimatele ja iseäralikumatele naistele ja mis vanema mehe peale mõjub nii külgetõmbavalt. Kui ma niiviisi viivitades ukse juures seisin, siis oligi see silmapilk, mil Teie näerma hakkasite heledasti ning vallatult — ja see minu üle näermine oli vististi palju rohkem elu teenistuses kui kõik minu mõtted Teie kujuka ilmuvuse kohta.

LÄÄNEMAA ÕPETAJATE SEMINAAR.

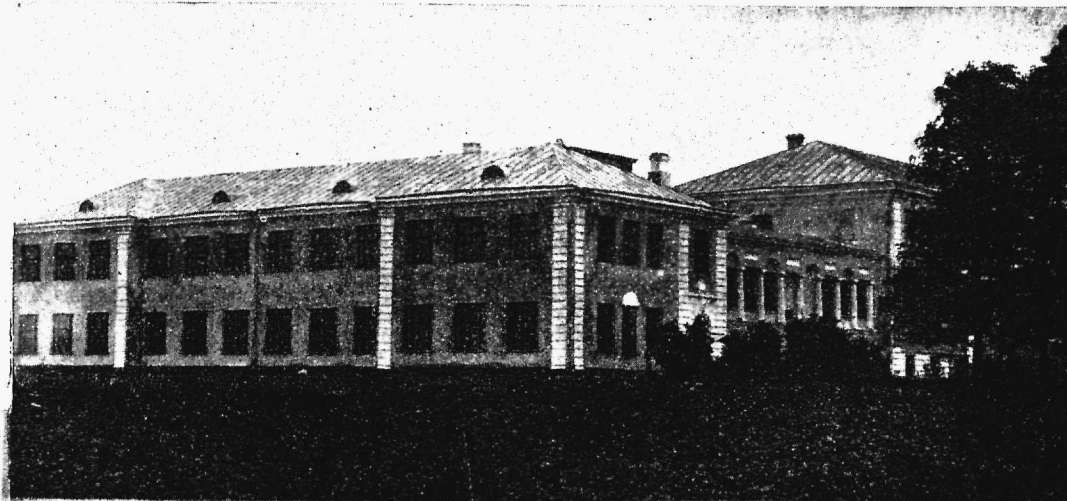

Foto Grünthal, Haapsalu.

Äsjavalminenud Läänemaa õpetajate seminaari uus maja, mille õnnistamine sündis suure pidulikkusega 10. veebruaril, on üks kallimatest ehitustest, mis Eesti oma iseseisvuse ajal, s. o. vabariigina olles ehitanud.

Mainitud seminaar asub umbes 3 kilomeetrit Haapsalust eemalseisvas Uuemõisas, mille süda, s. o. hooned ühes maa-alaga ongi riigi poolt antud seminaari kasutada.

Seminaari alla kuulub kõigepealt peahoone, kus asuvad klassid, kabinetid, saalid jne. Selle ehitus läks 35 miljoni marka maksma; siis edasi ühiselumaja 100 õpilase jaoks, mis maksma läks ligi 8 miljoni marka; edasi kuuluvad siia veel õpetajate korterid, milledeks

on paar endist mõisa hoonet ümber ehitatud; viimane töö läks maksma 3.800.000 mrk.

Nii maksab Läänemaa õpetajate seminaar ühes mainitud hoonetega Eesti vabariigile üle 45 miljoni marga. Kui siia juure arvata veel seminaari sissesead, s. o. mööbel ja kallid, uued õppeabinõud, siis tõuseb see summa 50 miljonini.

Selle eest on meil ka õppeasutus, mida võime uhkusega näidata isegi väljamaalastele. Läänemaa õpetajate seminaar oma ruumide jaotuse, avaruse, suuruse, õppeabinõude jne. suhtes vastab Euroopas valitsevate sellelaadiste õppeasutuste nõuetele.

Teie teate, kuidas möödus see õhtu, kuidas Teie õhtusöögi valmistasite meile kolmele, kuna Teie seltsiline järgmise hommiku jaoks puid lõikus ja mina ukse eest lund rookisin, kuidas meie siis juttu ajades üksteise kõrval pingil istusime, kuna meid ümbritsevate asjade piirjooned ujusid viilkavas küünlatule valguses. Aga Teie ei tea, et mina, kes ma küll juba mõnegi õhtu mägestikus olen mööda saatnud iseäralikkude inimeste seltsis, kunagi pole nii pingutatult kuulatanud terve hingega, nagu tegin seda nüüd, et kuulda ühtki joont Teie olemusest. Ärge heitke ette mulle uudishimu — see ei olnud muud midagi kui ligitõmbavus, mis

peab avaldama kellegi teise sisemine iseseisvus sellele, kes teda mõistab hinnata.

Ja peale selle — sain teada Teist vähe! Et töörikkad ülikooli aastad täitsid osa Teie neiu-põlve ajast ja et julged mäesõidud on Teie tänapäeva tähtsam sisu, see oleks olnud kõik, mis teada sain, poleks peale selle Teie ülespidamine herra G. vastu näidanud, kui iseäralikult ilus, selge ja rahuline on Teie suhe selle noore, rõõmsa ja rüütlimeelse seltsilise vastu. Söed ahjus langesid juba kokku, kui tõusime üles, et astuda seltsis kord omist välja. Küll pais-tis kuuvalgus sinakalt ja hõbedaselt meid ümbritsevas valgus tarretunud mägestikuilmas,

küll lõikusid mäetipud metsikult otsatumasse öötaevasse, küll ümbritses meid heldes täiuses ilu, mis välja hõõgub üksildusest kõrguses, kuid siiski polnud see, mis mind täitis nii sügavalt. See oli too võõras, väike naine, kes seisis seal, toetudes sõbra käsivarrele ja kelle pilk peatus sellel, mis täna tema pärast mind ei jõudnud kõita. See olite Teie, armuline proua. Teie juuresolek mõjus mu peale nii raskelt, rusuvalt, et peaaegu teadvusetult võtsin maast peotäie lund, sirutasin selle Teie poole (ja sõnasin: „Vaadake lund, — kui kadestamisvääriliselt külm, surnud!“ Vaevalt oli kuuldavale tulnud see ohke, kui minus juba tõusis uudishimu kuulda, mis Teie vastate nendele iseäralikkudele sõnadele. Liigutusest, millega pöördusite minu poole, nägin, et esimest korda olin tõmmanud enda peale täielikult Teie tähelepanu. Vähe nakatava tooni varju tahtsite peita selle, et Teie vastus väljendas Teie sisemise tõekspidamise. „Ja tõesti,“ ütlesite Teie, „õieti peaksime ütleva „Meie Isa“ palves: Ja päästa meid elust.“ Kohe peale seda läksime omni, kuid enne vaatasin veel kord tähti — kunagi ei sارانud nad mulle nõnda selgesti, ilusasti.

Kas ei peaks mulle eeskujuks olema see, kuidas nad käivad oma vaikset teed külmalt, soovideta ja ühesuguse kiirusega? Kuid täna näib mulle selle hinge soojus palju ilusam kui särav taevaalaotus. Onnis on väga külm ja ehk küll herra G. ja mina Teid soojemini katsime kui endid, värisesite Teie siiski külma pärast ja ei saanud magama jääda. Siis kummardus herra G. Teie kohal ja ütles — kui raske on tunnustada, armuline proua, et ma kuulsin seda, mis polnud määratud minule — et ma isegi seda kuulda ihkasin — ta ütles pehmelt ning hoolitsevalt: „Mis ütleks küll su mees, kui ma heidaksin su kõrvale ja soojendaksin sind.“ Ma hoiain hinge kinni, et kuulda Teie vastust, mis kostab mõne sekundi järel tasakesi, aralt ja abitult: „Minu mees? Ernst ei küsi selle järele, teda see ei huvita.“ Teie sõber heidab Teie ligidale, laotab oma vaiba Teie üle, paneb oma käe Teie ümber ja uinub magama. Kuid mina arvan nägevat Teie nägu, mis kahvatult ja väsinult asetub sõbra rinnal ja silmi, mis leegitsevad pimeduses. Ma tunnen oma südant üle voolavat kaastundest, et keegi selle järel ei küsi, keda ihkab see meeldiv olevus ja kas tema üldse on sarnast tunnet. Uni kustutab kõik valu ja kannatuse.

Järgmise päeva rõõmud lõpetasid mu juurdluse selle üle. Ma tohtisin Teid ja herra G. mäele saata ja läbi elada ühes Teiega, kuidas talvised mäed pühitsevad pidupäeva. Lubage vaikida sellest muljete rohkusest, mis tungisid meie teadvusse, millele kaasa mõjus veel

hingeline pinevus. Lubage vaikida sellest, kui suurt naudingut pakkus mulle suusatamine Teie noore õpetaja ja tema väärilise õpilase kõrval. Lubage rääkida ainult Teist ja enesest. Kuid minu ja Teie vaikne tund algas alles öhtul, kui olime jälle onnis, ja ta tõi ka pettumuse minule, sest et Teie, kui olite lõpetanud talitused öhtusöögi ja korra mõttes, kohe magama läksite ja meid herra G.-ga üksinda ahju ääre jätsite. Kuid kõnelda, vähemalt kõnelda tahtsin ma Teist, ja sellepärast küsisin huupi ja kohmakalt Teie mehest. Herra G. viivitas, nagu ei tahaks ta vastata, siis näis temal aga võimatu keelduda vastuse andmisest, ja avameelselt jutustas ta, et Teie mees on karm, külm, kuid silmapaistev isik, kuid et teid juba kauemat aega lahutab võõras olek, mille põhjus ja järkjärguline kasvamine selles, et teie oma olemuselt nii erinevad ja et Teie suuremalt jaolt elate oma sõbratari — herra G. pruudi juures. „Ta on liig arukas selleks, et kaevata ja liig uhke selleks, et otsida teiste armastust,“ lõpetas herra G., kuid mina naeratan nende sõnade üle, sest ma tean kindlasti, minu vaene noor proua, et Teie kibedasti kaebate oma kadunud elu pärast — kuid mitte just sõnadega, ja et Teie otsite armastust — kuid mitte just teoga. Ma saan aru Teie palvest, mis ütlesite üleile öhtul.

Õieti oli see juhus, mis viis minu sarnasesse seisukorda, et leidsin tõestuse neile mõtetele Teilt endilt, mis aga polnud määratud minule ja mispärast lahkun Teist juba täna. Olin ütelnud herra G.-le, et tuuletõmbus mu aseme kohal mõjub mu peale väga halvasti. Tagamõteteta, nagu seda ütlesin herra G.-le, andsin järele ka ta tungivale pealekäimisele, heita tema asemele ja jätta temale külmern. Teie ase oli meie vahel ja Teie magasite juba, kui meie tulime endi asemeile. Vähe aja pärast ärkasite Teie, nagu järeldasin ühest Teie liigutusest. Ma sain ka kohe aru, missugusel eksiarvamisel Teie olite. Teie arvasite, et herra G. magas seal, kus täna magan mina ja võib olla ootasite, et ta läheneks Teile, nagu eile — mu Jumal — Teie ootasite, kuna tema, nagu tunnistasid ta sügavad hingetõmbed, magas ja unustas Teid. Niisama kiiresti, palavalt ja meelitatavalt tõusis esile mu teadvuses, kui hästi pimedus ja teised asjaolud oleksid minu poolt, kui mina — — oh armas laps, kui mina sirutaksin käed Sinu poole, annaksin tunda, kui väga Sind armastan ja kui hästi ma tunnen Sinu mahajäetud olekut ja üksildust, millest ei aimagi Su sõber oma elukogemustes. Ja ma tegin seda. „Tule jälle siia,“ sosistasid Sina tasa. Ja mõne sekundi pärast oli Sinu jõurikas keha minu kõrval ja kohisedes tungis mul veri südamesse, kui tundsin läbi riiete ta soojust ja

Foto Vannas.

Vene revolutsiooni „emake“ Breshkovskaja,

sai hiljuti 80 aastat vanaks. B.-B. käis Kerenski valituse algul ühes Kerenskiga Tallinnas. Siinsed naised võtsid ta väga soojalt vastu.

saledat vormi. Armas, õrn laps, nüüd tead Sa kõik: ma surusin Su pea oma rinna vastu ja ei julenud isegi hingata enne, kui kindel olin selles, et Sa ei märganud pettust, ning ma tõstsin üles Su pea ja suudlesin Sind, suudlesin ja joobusin Su janunevate huulte magususest. Tugevasti hoidsin enda käes Su käsi, et nad ei saaks mu äraandjaks, puutudes mind hellitavalt. Nad tuksatasid selles raudses ahelas, siis aga unustasid Sa nad ja lamasid anduvalt mu kõrval. Ja kuna Sa end surusid mu vastu ja

pakkusid mulle oma huuli, tundsin Su õrnuse puhtust, mis ei otsi mitte kirge, vaid otsib kodumaad, mida pole leidnud veel kunagi. Ma mõistan, et siin mu kõrval vallale pääseb see kisendamine armastuse ja inimese läheduse järele, mille olid lämmatanud endas aastate kestes, ma mõistan, et Sina, nõrgestatult sellest igatsusest, valmis oled maksma iga hinna, et võiksid end kord välja puhata mehe kõrval, kes Sind armastab. Ja mina armastan Sind, ning sooviksin, et võiksin Su vabastada kütkest, millesse üksildus köidab Su olemuse. Ja jälle kummardun Su näo üle ja katkestan Su hingamise oma suudlusega. Siis kostab Sinu nuuksumine: „Ernst,“ ütled Sa tasa, ja see nimi, mis pole mitte minu, läbib mu südame. „Mis see on? Seda polenud ju kunagi ja ei tohigi olla. Mis saab meist?“ Ma silitan Su juukseid — „kuule mind,“ palun ma surutud häälel, „ära küsi enam, vaid oota homseni, mil annan Sulle vastuse. Nüüd aga olgu see, mis kunagi olla ei tohi.“ Ja Sina oled nõus, Su pea langeb väsinult alla, ning Sa unud magama, vaikselt ja usaldavalt nagu laps — minu soontes aga tuikab veri, ma ei saa und. Ma valvan kuni onni tungib sume hommik. Siis surun Su veel kord enda vastu — oo, armas laps, — katkikärstatult ja viletsalt — sest see oli lahku mine. Siis äratasin herra G., ja meie tõusime üles enne, kui Sa avasid silmad. Nõnda jäi see saladuseks. Nõnda langes herra G. peale Su pilk, mis mu armastuse pärast oleks pidanud olema, minu päralt! Nõnda ei küsinud Sa midagi, kui avaldasin soovi siia jäämiseks. Nõnda tohtisin viimast korda ainult viisakalt suruda Teie vilu kätt, kuna täna öösel. — — — Armuline proua, see on nüüd möödas. Need read annavad Teile tagasi Teie noore sõbra, kuni Teie kuulete, et kunagi pole olnud teie vahel midagi muud. Need read ütlevad ka, et see pettus oli armastus — armastus, mis küll ei küüni üle inimliku loomuse piiride, kuid siiski niisugune, millist ei oma Teie ja millist Teie pakkuda ka tulevikus keelab Teie abielu.

Nägin Teid viimast korda valguse ja varju piiril. — Teie enda vaba tahe otsustab, kas möödunud öö on valgus või vari Teie elus.

Teie afandlik Dr. D.

Tõlkinud R. L.

Inimene on selleks sündinud, et kõige selle uuendajaks olla, mis on inimese kätetöö, et olla valede päevavalgele toojaks ja olla tõe ning headuse võidule viijaks, jäljendades suurt loo-

dust, kes minutikski ei jää tulkuma vanale minevikule, vaid iga tund uueneb, andes meile iga hommikuga uue päeva ja iga tunniga uue elu.

Emerson.

KALENDRI PARANDUS.

Ei ole kuigi palju aega kulunud, kui meil uus kalender maksuma pandi ja juba kõneldakse jälle kalendri parandusest. Lugu on ometi nii, et see kalender, mis meil alles 1917. maksuma pandi, mujal juba kauemat aega maksnud, kohati enam kui 300 aastat ja selle kalendri puudulikud küljed ammu juba nähtavale tulnud. Gregooriuse kalender, kui ka vigane, võeti ometi vastu, sest et ta vigasest Juuliusse kalendrist, mille järele Venemaal, seega Eestiski aega arvatud, ometi hulga parem oli.

Praeguse ajaarvamise ehk teise sõnaga Gregooriuse kalendri varjukülgi on mitu. Kõige pealt puudub korrapärasus kuu- ja nädalapäevades. Kui meil tänavu on 1. jaanuar teisipäeval, on 1. veebruar reedel, 1. märts laupäeval, 1. mai neljapäeval, 1. juuni pühapäeval jne. Ehk jälle, kui meil tänavu on 1. jaanuar teisipäev, on see 1925. neljapäev, 1926. reede jne. seega aasta alguse päev vahetub alati.

Uuemal ajal tarvitatakse meil enam võõrakeelseid kuunimesid. Vanemal ajal ei unustatud eestikeelseid: räägiti ja kirjutati näärikuu (andeks, nääri ei ole Eesti sõna), küünlakuu, paastukuu, jürilkuu, lehekkuu, jaanikuu jne.; nüüd leiduvad need nimed küll veel kalendrites, aga igapäevases elus kuulatakse neid harva, selle asemel alati võõrakeelseid. Võõrakeelsed kuunimed saadavad tõepoolest mõne korra koguni eksiteele. Nii september, mis seitsmendat kuud tähendab, kuna september tõepoolest üheksas kuu on, oktoober, mis kaheksandat kuud tähendab, kuna see tõepoolest kümmes kuu on; november, mis 9. kuud tähendab, kuna see tõepoolest 11. kuu on, ja detsember, mis kümmendat kuud tähendab, kuid on kaheteistkümmendaks kuuks. Kuudel seega teine nimi kui tõsine tähendus. Põhjus see, et me oleme roomlastelt need nimed omandanud. Roomlaste kalender sisaldas vanasti ainult 10 kuud.

Meie kuud vahetuvad pikkuse poolest: üks kuu on 28-päevane, teine 30-, kolmas 31-päevane, mõnel aastal üks 29-päevane, seega suur vahe kuu ja kuu vahel.

Mitmesuguse pikkusega kuude pärast erinevad neljandik-aastadki oma pikkuse poolest.

Aasta algus ei ole mingisuguse kindla aja peale määratud. Aasta neljandikud määratakse päikese seisukoha järele, ehk teise sõnaga pööripäevade järele. Talvine pööripäev on 22. detsembril; sel päeval algab uus aastaneljandik, uus aasta ise aga algab 1. jaanuaril, mis mingisugune iseloomustav päev ei ole, vaid täiesti juhuslikult valitud. Nagu tuttav, põhjendatakse uue aasta algamist 1. jaanuaril

Kristuse ümberlõikamisega, nime andmisega. Lugu on ometi nii, et me sugugi kindlasti ei tea, mil päeval ja aastal Kristus sündinud. Opetlased tõendavad ammu, et oletamine, Kristus sündinud 1924 aasta eest, tõeludele ei vasta, vaid tõsine sündimise aasta erineb ülemalnimetatud aastast 4—6 aastat. Kristlased pidasid alguses 6. jaanuari Kristuse sünnipäevaks ja alustasid sel päeval ka uut aastat. Hiljemini määrati praegune jõul, 25. detsember, Kristuse sünnipäevaks ja väga mitmes kohas algas 25. detsembriga uus aastagi, võimalik, et ka Eestis esimesel ristiusu ajal. Paganuse ajal algasid eestlased ja soomlased oma uut aastat sügisel; algupäeva on raske kindlaks määrata. Ehk puudus selleks kindel päev; aasta algus määrati ehk ilmade ja tööde lõpu järele.

Katoliku kirikus pühitseti igatahes 25. detsembril varem ajal ühtlasi uue aasta alguspäevaks. Usupuhanus selle vastu määras aasta alguse Kristuse nime andmise päeva peale ja hakkas seda pühitsema, kuna teised seda 25. detsembril pühitsesid. Aasta alguse äramääramises kehtisid segadused. Et neid lõpetada, määras paavst Innocens XII 1691. 1. jaanuari aasta alguseks ja sest ajast peale on 1. jaanuar aasta alguseks jäänud, vähemalt nime järele, kui ka Juuliusse kalendri tarvitajad päeva kümme-kond päeva hiljemini pühitsesid, sellepärast, et nad õigesti ajaarvamisest nii palju päevi maha jäänud. Siiski kandis neilgi uue aasta päev 1. jaanuari nime.

Jõulud ja uus aasta langevad meil küll kindlasti äramääratud päevale, mitte aga lihavõtte ja nelipühi. Neist ei tea me ialgi ilma kalendrita, millal neid pühitseda. Lihavõttepühad võivad natuke enam kui kuu aega varem ehk hiljem olla, 22. märtsi ja 25. aprilli vahel. Lihavõttepühade määramisega on taevakuud silmas peetud; soovitakse, et lihavõtte ajal ikka samasugune kuuseis oleks kui Jeesuse surma või ülestõusmise puhul. Oleksid lihavõttepühad kindla päeva peale määratud, ei langeks suur neljapäev alati neljapäeva, suur reede reede ega lihavõtte pühapäeva peale. Kuid sarnane lihavõtte ja lihavõttega ühes kõigi neist rippuvate pühade kõikumine toob igapäevasele elule palju raskendusi kaasa. Kõigist neist saadaks üle, kui lihavõtteidki oleksid kindlale päevale määratud.

Ülemalnimetatud põhjused nõuavad praeguse ajaarvamise parandamist, selle praktilikumaks tegemist.

Nimetatud puudused ajaarvamisest paistsid juba ajaarvamise isadele silma, aga nad ei leid-

Chamonix' liuväli ja võiduisutamine 10.000 meetri peale.

nud mahti neid kõrvaldada. Julius Cäsar tahtis uue aasta alguse talvise pööripäeva, seega 22. detsembri peale määrata, aga loobus sellest nõudest, kartes, et kogu ta kalender jääb niisugusel puhul vastu võtmata. Jõulu- ja lihavõttepühade määramine ei võinud Cäsari ajal küsimusse tulla; nende pühitsemiseks puudus veel alus. Gregoorius XIII kalendri reformi ajal tulid jõulud ja lihavõte juba küsimusse; arutati, kas ei tuleks jõul talvise pööripäeva peale määrata, millega ju uus aasta algab ja missuguse päeva peale jõulud tõesti peaksid langema, kuid kaugemale arutamisest asi ei jõudnud.

Hilisemal ajal võeti uue aasta alguse küsimus mitmel puhul arutusele, ka astronoomide poolt, ja näidati, et selles suhtes tuleks reformi ette võtta. Paavst Leo XIII teatas 1884., et tema ei seisa lihavõttepühade kindlaksmääratud päeva vastu, kui õige astronoomiline kalendri reform läbi viiakse. Ehk küll kirikupea ja astronoomid reformi poolt välja astusid, ei edenud asi siiski.

Maikuu 1922 kutsuti astronoomide konverents Rooma kokku, kus muude küsimuste hulgas ka kalendri reformi asi arutusele tuli. Peale astronoomide võtsid sellest konverentsist osa, kui ka mitteametlikult, Rooma-, Anglikaani ja Greeka-katoliku usu edustajad. Sellel konverentsil jõuti otsusele, et kalendri reform tuleks Gregooriuse kalendri alusele rajada. Reform peab kõigepealt selle peale rõhku panema, et aasta algus 22. detsembri, seega talvise pööripäeva peale määrataks praeguselt juhuslikult võetud 1. jaanuarilt; sellega saaksid ühtlasi õiged neljandik-aastad. Kiriku edustajad seletasid, et usulised põhjused sarnasele reformile takistusi ei valmista.

Veel arutati reformi lähemat korraldamist, mille lahendamine enam raskusi sünnitab. 10 süsteemi läbi viia püüdes muutsid prantslased revolutsioonipäevil oma kuu kolmenädalaseks, iga nädala kümnepäevaliseks. Kümne süsteemi astronoomide konverentsil ei rõhutatud, vaid jääd i praeguse 7-päevallise nädala juure. Kuid siin esineb raskus. Meie aasta on 365 ehk 366

päeva pikk. Jagame need päevad nädalatesse, saame 52 nädalat, kuid ühel, 366-päevasel aastal jääb 2 päeva üle. Kuhu need panna? Tuleb igal aastal välja üks I i s a p ä e v ehk n i m e t a päev, mida vaja kuhugile mahutada, aga see mahutamise sünnitab raskusi. Ühtlasi saaksime kuude ühepikkusteks tegemisel 13 kuud, nii kui aasta jooksul kuu taevast ülepea 13 korda oma käikusi teeb. Mõni Hommikumaa vana rahvas arvaski aega 13 kuu peale.

Juba mõne aja eest on kuude pikkuse suhtes astronoomide poolt Chronos nimeline korraldus arutusele võetud. Chronos jagab aasta 13 kuuks, iga kuu 28 päeva ehk 4 nädalat pikk. Konverentsil vahetati mõtteid Chronose aja-jagamise kohta, kuid see ei leidnud pooldajaid. Peeti paremaks 12 kuuga rehkendada, need kuud nelja ossa jagada, iga osa ehk aastaneljandik 91 päeva pikk, neist 2 kuud 30 päeva, üks kuu 31 päeva. Niisama pandi ette kuude nimed muuta, ehk kui mitte kõiki, siis ometi nelja viimase kuu nimed.

Lihavõttepühade päeva asjus peeti ka läbi-rääkimisi ja arvati selle päeva kindlaksmääramist tarvilikuks.

Kuud 30 ja 31 päeva pikkuseks määrates ei suudeta ometi üht halba külge kõrvaldada: kuud ei algaks ikka sama nädalapäevaga. Selles suhtes tuleks Chronose korraldusele eesõigus anda, kui ka konverents Chronose ettepanekut heaks ei kiitnud.

Suureks eduks ajaarvamise reformile on see asjalugu, et viimasel ajal rahvasteliit selle küsimuse oma eeskavasse võtnud. Ajaarvamise reform on nii laialdase ulatavusega, et seda reformi üks rahvas ega riik ükski ei suuda läbi viia, vaid kui see teostub, peab see rahvaste ja riikide ühisel nõusolekul sündima. Rahvasteliit võttis ajaarvamise reformi 31. augustil 1923. oma komisjoni koosolekul arutusele. Sellel koosolekul viibisid paavsti poolt professor Gianfranchesi, Hommikumaa patriarhi poolt professor Eginitis ja Canterbury peapiiskopi poolt dr. Phillips.

Sellel rahvasteliidu ühisel koosolekul otsustati:

- 1) Kirikku seisukohalt ei tee kalendri uuendamine võitmata takistusi, isegi lihavõttepühade kindla päeva määramise suhtes.
- 2) Uuendust ei saa ometi teostada, kui erikirikukondade juhtivad organid sellega nõus ei ole.
- 3) Peale kirikukondade poolehoidu peab reform ka üldsuse poolehoidu leidma.

Nii rahvasteliidu poolt vastuvõetud kalendri reformi põhimõtted. Nende põhimõtetelega ei ole armmugi veel küsimus lõpulikult otsustatud.

Palju enam määrati rahvasteliidu poolt uus toimikond küsimuse lahendamiseks. Sellesse toimikonda valiti esimeheks Jonkheer van Eysinga ja liigeteks 5 erikirikukondade, astronoomia ja kaubanduse tähtsat esitajat. Reformi puutuvad teated saadetakse iga riigi valitsusele ja kirikukonna edustajale kätte palvega, enne 1. märtsi 1924. oma märkusi ja soovisid toimikonnale teatada. Sarnased ettepanekud ja soovid ei ole siduvad, vaid neid peetakse enam nõuandvatteks. Hiljemini võetakse kõik need ettepanekud suurel üldisel kongressil arutusele ja otsustamisele.

Niisugune eeskava on seni rahvasteliidu poolt vastu võetud ja kinnitatud.

Nii kaugel on ajaarvamise või kalendri reform sedapuhku. Tekib küsimus, missugused väljavaated on tal tuleviku kohta.

Mööndma peab iga mõistlik, et reformi tingimata tarviliseks tuleb arvata, et suur kergitus oleks, kui kuud ühepikkused oleksid, ikka sama päevaga algaksid, kui uue aasta algus astronoomilise ajaga ühineks, kui kõik seni liikuvad pühad ikka samul päevil peetakse jne. Aga küsimus on, kas saavutatakse selles suhtes ühtmeelt? Kui palju vaeva ei ole nähtud Gregooriuse kalendri maksmapanemisega? Röömausuliste maad võtsid paavsti käsul uue kalendri varsti vastu, aga iselugu oli evangeeliumiusuliste mail. Evangeeliumiusulised ei tahtnud paavsti kalendrist midagi teada. Tartus vahetusid uus ja vana kalender mitu korda. Poolakad panid kohe Gregooriuse käsu ilmumise järele uue kalendri maksma, kuid kui 17. aastasaja algusel rootslased Tartu peremeesteks said, hakati jälle vana järele aega arvama; pea pidid rootslased poolakate ees taganema ja rootslastega ühes vana kalender, kuni Gustav Adolfi poolt viimase Tartu äravõtmise järele Gregooriuse kalender jälle ametist vabastati ja Juuliusse kalender valitsuskepi kätte võttis, et seda keppi enamlaste ajani käes hoida, mil Gregooriuse kalender alles lõpulikult võidule pääsis. Muis meie kodumaa linnades ei ole uus kalender vanaga nii palju maadelnud, pea üleval, pea all olles, kui just Tartus. Venelaste seas, isegi Eestis, kestab võitlus uue ja vana vahel edasi. Venelased, nimelt väljaspool linnu iseäranis, püüavad vana kalendri järele aega edasi arvata. Jah, leidub linnalasi, isegi Tartus ja Tallinnas, kes pühi vana kalendri järele pühitsevad. Soomes hakkas peapiiskop Serafim pühade pühitsemisel Soome valitsuse käsu vastu, kuni lugu sellega lõppes, et Soome valitsus veneusuliste peapiiskopi mullu jõulukuus ametist täiesti vabastas. Kõik sarnased kogemused teevad ajaarvamise reformi läbiviimise lähemal ajal küsitavaks.

Rahvasteliit on küll kasulik asutus, aga ta võimused ulatavad niisama vähe üle kogu maailma, kui paavsti ehk mingisuguse riigi võimused. Pealegi ei kuulu ju kõik riigid rahvasteliitu. Ja kui ka nad kuuluksidki, ei või ette kuulutada, et kõigi riikide edustajad rahvasteliidus kalendri reformi ühel meelel vastu võtavad ehk et rõhuv häälteenus seda pooldab. Suuri raskusi sünnitab asja lahendamises vististi 12 ja 13 kuu küsimus ja nimeta päeva mahutamise. Kui kirikondade edustajad tõesti aasta alguse muutmise poolt, et see algus 1. jaanuaril 22. detsembri peale lükatakse, eeldusega, et 22. detsembriga praeguse 1. jaanuari esimene kuupäev algab, ja peale selle ka lihavõtte päeva kindlaksmääramise poolt hääletavad, jääksid ikka veel teised keerulised küsimused otsus-

tada. Ja kui viimaks rahvasteliit kalendri reformi vastu võtnud, hakkaks ehk iga riigi parlament veel uut ajaarvamist arvustama ja veinitaks omalt poolt selle elluviimist.

Igatahes nii palju on selge, et enne veel Virtsjärve vesi suudab Emajõe kaudu Peipssisse voolata — sellega ei taha ma öelda, et selle põhjas võidakse künda, nagu Tõll seda oma lähedase lahe kohta ütleb — ma ütlen, enne võib hulk aastaid veel kuluda, kui maailm nii õnnelikuks saab, et uue, kõigile nõuetele vastava kalendri järele võib aega arvata. Nagu rahvasteliit tähendanud, tuleb enne kiriklikkudes, poliitilistes ja ühiskondlikes ringkondades kalendri reformi jaoks teed tasandada, et kui „aeg täis saanud“, maailma rahvad uue ajaarvamise vastu võtaksid.

Men.

VIIMNEPÄEV.

WALTHER NITHACK-STAHN'i romaan.

Tõlkinud J. R.

7

Mis need hulgad nõuavad, kes seal õelate nägudega ja vaenuliste sõjalippudega läbi linna rändavad — siin on see korruga kingitud! Kingitud! Kingitud ürgsügavas mõttes. Kingitud ülevalt ürgsügavas mõttes!

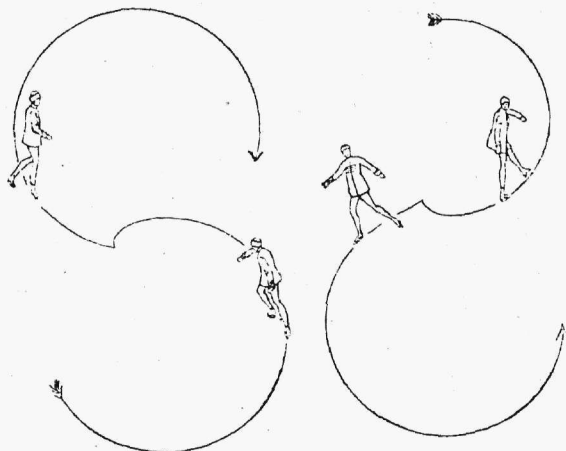
Muidugi pole see kingitus vaeva nägemata süle kukkunud... Unistaja silmade eest rändavad järgiveetavate jalgadega rasked aastad mööda; ööd läbi tehti tööd; need ööd pimevad ja kaovad, ilma et ootused täide lähek-

sid: viimaks välgatab mõte pähe, mis teed eesmärgini valgustab. Ta on ülesleidja! Tema aju on selle valguskiire väljaläkitamiseks valitud, selle valguse kiire, mis uut aega inimsoole kuulutab, kus see maa teoorjusest päikese vabadusse pääseb. Tulevased põlved saavad teda õnnistama — ei, mitte viletsa kullaga ei pea see tasutama, ehk küll tema, see endine vaene lukusepa õpipoiss, valusalt puudust on kannatanud. Rinnale vajunud, kergelt hal-

Proua Szabo Plank (austerlan)

teeb Chamonix's komisjoni ees ilu-uisutuses figure. Proua Plank oli seal kõige parem ilu-uisutaja. Tema järgmine oli ameeriklane miss Longbran ja inglase miss Muckett.

Kaks figuuri, mis Chamonix' iluõistlusel täita tulid.

Iluõistlusel nõuti äärmist kergust, „puhtust“, painduvust ja graatsiat. „Figuur tuleb järjekorraliste sammude kiiruse ja hiilgusega nõnda teha, et hindajad ja vaatajad selle läbi pimestatud on ja aega ei saa otsustada,“ öelnud üks ilu-uisutuse tundja.

liks lõõnud peas sumisevad ühe teise õnnistatu salmid: „Kõikidest elu varandustest on kuulsus ometi kõige kõrgem hüve...“ Või — oleks mõni muu tasu suurem? Seal on päevapais-tene tuba, akna juures seisab pikkade palmikutega laps, kes alla uutlitsale vahib... Ta kuulab veel lapse paluvat häält: „Isa, kas tulled varsti tagasi? Ma kardan väga...“ Ja ta näeb ennast sisse astuvat, last enesele kaenlasse lendavat. „Laps, käes on see, käes on see! Täna-sest peale tean seda kindlasti! Ja kõik peab sulle kuuluma — sest sa armastad mind! Nimi ja au, kuld ja võimus... Kuninganna pead sa olema! Sinu üsast peavad päikeselapsed võrsuma!“ — Äkki kargab unistaja püüsti, metsikult vaatab ta enese ümber, mõnitades naeratavad talle säravad katlad vastu, kui pilkkeks kõlguvad mänglevad rattad... Kõik on eksiarvamine! Kõik on asjata! Ta läheb selle ehituse poole, mille ukse kohal „Laboratoorium“ seisab. Ta teab, kus lõhkeained on, kedagi pole seal, kellelt ta küsima peaks. Mõned grammid sija maasse panna — ja terve see ehitus lendab kõuekõminaga laiali — ainult paar päeva enne üleüldist hukkkumist.

Ta seisab, mõtleb... kui aga mitte? Kui siiski...?

Kohmetute sammudega läheb see laiaõlaline mees üle päikesest valgustatud õue ära; on märgata, et temas voolab käsitöölise veri. Väravavahi kongist tervitab teda südamlikult vanake. „Herra Weiland, ikka olete esimene ja viimane!“

„Nüüd võite teie ka koju minna.“

„Enne lükutan kõik. Ja homme olen jällegi siin.“

„Homme...?“

„Minu naine piinas mind juba täna hommikul vara. Sa pole ometi mõni hoovikoer, kelle nad keti otsa on pannud. Ei, seda mitte, ütlesin, aga olen vana soldat. Ma mõtlen alati, et keegi seal üleval selle järele valvab, kas me ka surmani truud oleme.“

Inseneer ulatab vahile üle ukse käe ja pigistab tugevasti teise kätt.

„Herra Weiland. Kas pean selle seal taga seisma panema?“

„Las ta jookseb.“

„Mõtelge, eile õhtul käis see veel pimeduseski ringi. Kuidas see küll võimalik võib olla?“

„Armas sõber, paljugi on võimalik, mida ilm ei aimagi. Oodake aga.“

„Ja — oodata, mida? Herra Weiland, te olete ometi targem, kui meesugune — mis sünnib siis?“

„Ma ei tea rohkem kui teie. Keegi ei tea midagi.“

Ja nüüd istub ta tugitoolis, just, kuidas ta seda enesele ette oli kujutanud, sale tütarlaps põlvedel, kes mängides oma palmikud talle ümber kaela on sõlminud, peale selle kaisutab ta teda, et teda vangis hoida, ütleb tütarlaps meelitades.

„Eks ole? Sa ei lähe kunagi enam vabrikusse?“

„Seda ei või ma lubada.“

„Kunagi mitte, kuni me teame, kas me ellu jääme.“

„Seda ma luban.“

Tütarlaps vajutab oma suu isa karvase põse vastu, kuni tal hing kinni jääb.

„Isa, ma palvetasin ka terve päeva, et sinu kojutulekuni midagi ei juhtuks. Ja siis leidsin ma õige salmi, selle, mida me koolis õppinud olime: „Nii kaua, kui ilm seisab, ei pea lõpema külv ega lõikus, külm ega soe, suvi ega talv, päev ega öö...“ Näed sa — ja seda on Jumal ütelnud.“

Inseneer nikutab pead ja mõtleb, oma last kaenlas hoides, teiste jumalate peale. Selle jumla peale, kelle jumalik ema inimnaise õnne peale kade oli ja kes kindlasti tabavate nooltega kaitseta lapsed maha laskis... Vaimus näeb ta seda hirmutatut, oma tütarlapsekest oma ihuga varjavat, kuidas ta valutavatest silmadest sõnatuid etteheiteid üles armutute poole välkitab...

„Isa, ära tee nii kurja nägu.“

Isa kogub ennast, naeratab ja jutustab oma masinatest niipalju, kui tütar sellest aru saada võib: kui võimsalt need täna olla käinud ja mis sellele järgneda võib. Imetoreda muinasjutu lobiseb ta lapsele ette ja teeb seda soojusega, mis enese jutu uskujatele omane...

„Ja vaata, kui ma kõik selle inimestele ette joonistanud ja selle neile olen annud, siis ei pruugi ma enam leiva pärast tööd teha. Siis ehitan omale õhulaeva, mitte niisuguse inetu, tossava ratastikuga — vaid niisuguse, mis täidetud ainult päikesejõuga. Ja siis jätame maa eneste alla ja lendame kui rändlinnud pea siia, pea sinna, kus aga ilm kõige kaunim, ja peame siis häid päevi!“

Tütarlaps kuulas püüsil pealt. nüüd kargab ta üles: „Ja, ja! Aga eks ole? Ainult meie kahekesi?“

„Muidugi. Kes siis veel?“

Laps surub ennast jälle kallistades isa vastu ia maalib talle ette, kuhu nad sõidavad, laotab terve oma teadmise tagavara välja...

Nad räägivad nii innukalt, et nad tasast kohtust ei kuulegi. Seal seisab lähel naine mantlis, reisitasku käes.

„Heinrich...“

Kartes tundmatut, on laps isa põlvelt maha hüpanud.

„Sina —?“

„Pidin sind veel kord nägema.“

Inseneer tõuseb pikkamööda üles, viib kõhkleja lapse toast ära.

Seal põlvitab juba naine tema ees.

Ta käseb naisel üles tõusta. Nad istuvad vastamisi kaugel teine teisest.

„Tuled sa — mere tagant?“

„Leidsin kohe laeva ja maale saabudes pääsesin viimase rongi peale.“

„Aga mispärast? — Sa elad õnnelikku abi-elu — sul on lapsed —“

sel olen olnud, et sulle ülekohtu olen teinud, et ülekohtuga hinge peal siit ilmast minna ei või —“

„Ja kuna sa teise maha jätab, võtad sa uue ülekohtu oma hinge peale.“

„Mitte iha pärast, mitte enesearmastuse pärast — oma hinge pärast tegin seda. Võta muust see koorem ära, enne kui me hukkume —“

Naine põlvitab juba jälle, mees vaatab tema kortsutatud kübarat, tema väsinud kuju.

„Sa tead seda, ma rääkisin alati otsekohelelt, nii kuidas seda lihtrahvas teeb, mida sina aga sallida ei võinud. Ma ei saa valetada, kõige vähem niisugusel tunnil, kui käesolev.“

Soomlane Thunberg,

sai Chamonix's 5000 meetri uisutamisel I võidu.

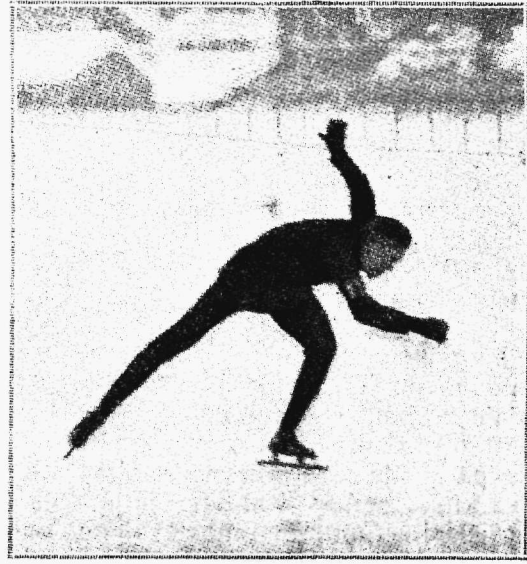
„Jah.“

„Tähendab —“

„Kui see kole teadaandmine tuli — põgene sin ma salaja. Võin ainult sinuga surra.“

„Elada sa ei võinud minuga.“

Inseneer näeb nüüd alles, kui naine värisevate ristiskätega tema ees istub, missuguses seisukorras ta on, juuksed on tuulest lahti rebitud, tõlmunud on kleit — kui poleks ta siia kiitumise ajal mitte puhanud. Nõtkenud häälega ütleb naine: „Ma ei teadnud tol ajal, mis on elu. Mõtlesin, et seda kedratakse aga oma tahtmist mööda edasi. Mõtlesin, igäihel olla õigus elu peale, igäihel õigus oma elu peale. Ja ilm olla meie jaoks loodudki... aga see on ju kõik hoopis teisiti. Kui see seal üle mere teatavaks sai — seda puhuti platsidel pasunatest, igalpool helisesid kellad —, siis oli mul tundmus, kui äratataks magajat rusikahoobiga. Teadsin ühekorraga, et ma tol ajal eksiarvami-

Norralane Skutnabb,

sai Chamonix's 10.000 meetri uisutamisel I võidu.

Sul poleks pruukinud muretseda. — Olin sinu peaaegu ära unustanud. Mul on minu laps, mul on minu töö, mul on suur uurimustöö —“ ta katkestab jutu ja läheb akna juure. Väljas hiilgab katustel juba harilikuks asjaks saanud hämarus. Selgesti nähakse ristati minevaid varje.

Naine tõuseb pikkamööda suure vaevaga üles; mees kuuleb oma selja taga ainult vaikset liikumist.

„Tohin ma — lapsega rääkida?“

„Olen talle ütelnud, et tema ema surnud, mis ka tõele vastab. Jäägem selle juure.“ Ühtegi häält pole kuulda madalas toas, mis nii kaineilt, armuta millestiki muust, kui vaimlisest tööst ei tunnista. Kuulsate loodusuurijate pead vaatavad seintel ükskõikselt oma raamidest.

Mees ütleb: „Siis kui me selle küsimuse läbirääkimised oleme lõpetanud, pöörad sa vist kohe koju tagasi?“

„Enam ei lähe ühtegi rongi ega ühtegi laeva...“

„Ja kui ilm hukka ei lähe — mis siis? Kelle poole pöörduksid sa?“ —

Lühike vaikus. Siis kohiseb mehe selja taga, kui langeks puu, raske kukkumine. Naine lamab maas.

„Täna hommikust saadik kakskümnes,“ ütleb kiiktoolist noor tütarlaps ning laseb oma raamatu põlvedele vajuda.

Vend süütab ükskõiksest sigareti, puhub suitsu vastu aknaruutu ja vaatab välja mairohelisse parki. „Mida peab siis veel tegema? Iga maapealne olevus on suits.“

„Mine ometi oma ettelugemistele.“

„Mamma ei soovi, et keegi majast lahkub. Peale selle, mida peab seal peale hakkama? Need mõned professorid, kellel veel paar kuulajat on, teevad endid naeruväärseks. Minu õigusteadlane viitis eile meie aega langobaridide laenumaa omandamise õigusega ja tähendas sagedasti: „Kui meile veel aega peaks antama, siis saaksin ma homme...“ selle juures meid üle prillide piiludes. Lõpuks jooksin ma välja, et seda natukest aega sel kombel mitte kaotada ja ühinesin ühe vana filosoofiga, kes pidada kuulus olema ja seepärast oli tal kuulajaid keskmiselt. See püüdis meile selgeks teha, et olla üks päris ilm ja üks tõeline ilm, et see päris ilm küll mittepäris olla ja et kui see hakkuda, sellest vaevalt kahju oleks ja nõnda edasi. Mõtlesin omaette: sul on hea rääkida, sest sa pole kunagi päris ilmas elanud — ta polla isegi abielus mitte, — vihastusin ja hiilisin minema. Sattusin ühele täheteaduslisele ettelugemisele, see oli muidugi kuulajaid täis, pealegi oli herra ettelugeja üks neist kõrgekskiidetutest asjatundjatest. Ta väljendus aga seal nii keeruliselt, rääkis eksimise võimalustest, kinnitas viimaks siiski, et üheksakümnel juhtumisel võib tema oletus täide minna. Viimaks, kui oleks see juba tema luigelaul, laulis ta kiitust puhtale teadusele, mille peale metsiku trampimisega vastati. Mina koristasin enese trampimise läbi ülesaeatud tolmust, läksin veel ühe usuteadlase uksest mööda, kes nähtavasti Jeremia kaebelaulu ette kandis ja jättis esialgselt selle ilma asemel tarkuse üleva emaga jumalaga.“

Vend viskab pooliku sigareti minema ja rändab, käed püksitaskutes, läbi toa.

„Siis võta omale mõni hea raamat kätte.“

„Headel raamatutel on enamasti see omandus, et nende sisu tõeliselt sündinud pole — või päriselt sündinud pole — pean kord pro-

Léhari operett „Sinimasuur“ „Estonias“.

Foto Parikas.

Pilt I vaatuses.

Pr. Olak-Mikk ja hra Põlluas.

fessorilt küsima, kuidas peab ütleva. Tead: ma ei taha üldse mitte järele mõelda ega ette mõelda. See on nüüd meie õnnetus, et meie inimesed seda teeme. Oleks terve see asi tuhat aastat varemini tulnud, oleksime aimduseta ja rõõmsasti igavesse mitteolemisse sõitnud: —

„Erich!“

„Ja, mis siis?“

„Erich! Mõtled sa tõesti seda?!“ Tütarlaps on üles karanud ja vennast kõvasti kinni haaranud.

„Aga mis siis muud?“

„Ma kardan nii hirmsasti!“

„See ei saa valus olema. See läheb üsna kiiresti, umbes kui vähke keeva vette visatakse.“

Vend tunneb, kuidas öde tervest kehast väriseb, öe suured, pehmed juuksed värisevad tema põse najal. See tuletab talle meele nii mõndagi lõbusat tundi tema kerglasest elust. Ta silitab lepitavalt öe õlga: „Ütle, kardad sa ka öhtul magama jääda?“

„Ma ärkan ju jälle üles.“

„See pole tingimata kindel. Ja ükskord ei ärkaks sa enam, sedaviisi või teisiti.“

Tütarlaps kaebab: „Olen veel nii noor!“

„Seda omadust jagad sa miljonitega. See on tõsi, see on meie kõige suurem õnnetus, meie, kes me õitsevates eluaastates oleme, et see meid nüüd tabab. Vaatle papat: ta on ainult sellepärast vihane, et oma varandust veel kolmekordseks kasvatada ei saa ja mamma hoolitseb oma hingeõndsuse eest... tead, mis teeme, et me mõistust enneaegu ei kaotaks? Et me teenijad ära on jooksnud, siis hakkame ise majateenijateks. Sina keedad ja küürid niipalju kui aga jõuad; mina kannan süsi, lõhun puid — proovitud abinõu selleks, et mitte mõtelda. Tahad sa?“

Tütarlaps nikutas vaevalt märgatavalt pead.

„Ja siis, kui viimased tunnid lähenevad — nii olen ma heade sõpradega kokku leppinud — siis võtab noorus oma viimase õiguse. Me tuleme kõik kokku — igaüks toob selle kaasa, keda ta armastab... Mis on meie vanad inimesed — las nemad trööstida endid, kuidas soovivad! Meie noored oleme omavahel!...“

Vend lükkab õe oma juurest ära, võtab tema kätest kinni, astub sammu tagasi, et talle näkku vaadata.

„Ka tema saab seal olema! Kuuled sa?“

Punastades vaatab neiu maha.

Léhari operett „Sinimasuur“ „Estonias“.

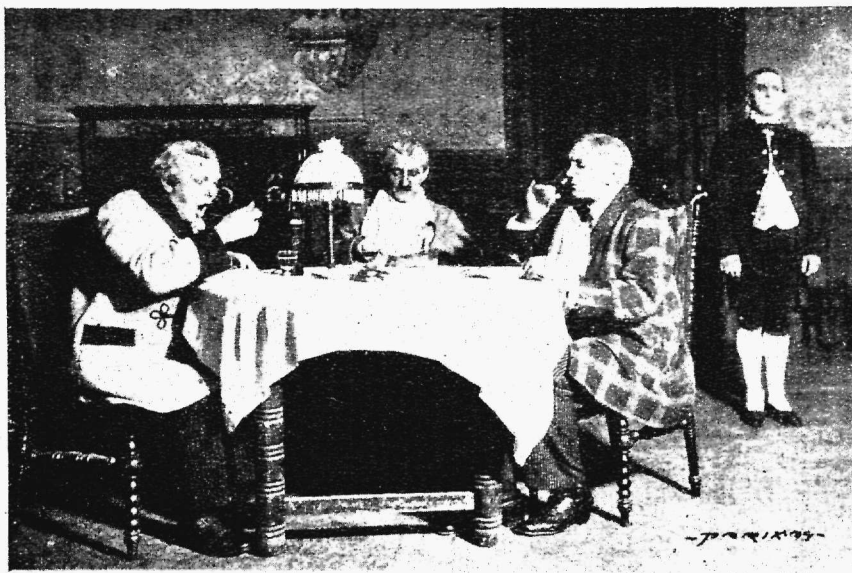

Foto Parikas.

Pilt II vaatusest.

„Ühel jäädaval maakeral ei võiks ta kunagi sinu omaks saada, nii köidetud kui tema seda on. Ühel kaduval maakeral kuulub ta sulle... tuled sa siis kaasa?“

Tütarlaps tõstab pea üles, silmad räägivad: Jah!

Helistatakse kusagilt kaugel olevast ruumist. „Mamma!“ —

Nad ruttavad läbi tubaderea hämarusse haige voodi juure, kelle üle arst praegu kummardab, kuulatades läbi kuulamistoru tema raskelt hingavat rinda.

„Lapsed, te ei lähe ometi mitte ära?“

„Ei, mamma.“

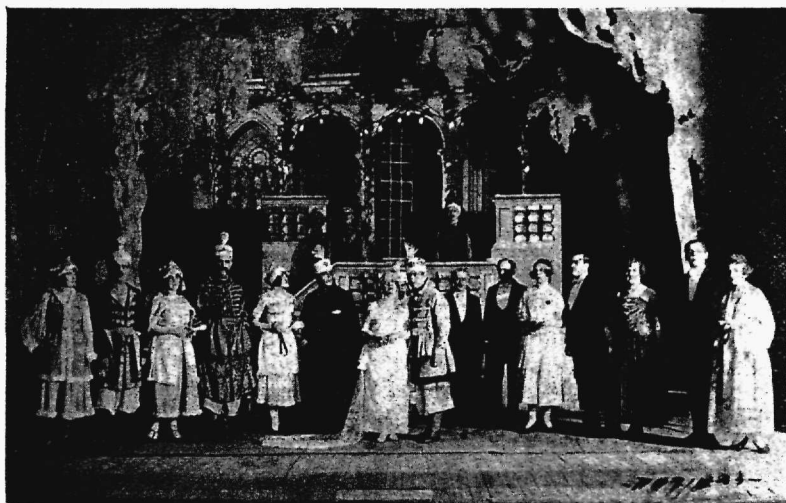
„Me ei lahku nüüd üksteisest ühekski tunniks — kuni Jumal meid kutsub.“

Peale haige vaikse oigamise pole ühtki häält kuulla. Liikumata kui mustvalge pühapilt seisab voodi jalutsis naismunk, palvepaal kahvatute sõrmede vahel.

„Õde — kunas tuleb kõrgeausus?“

Maheda ühetoonilise häälega vastatakse: „Armuline proua, ma ütlesin juba, et teil kannatust peab olema. Ta on ööd ja päevad ametis igatsevate hingede ettevalmistamisega.“

Arst ajab enese sirgeks. „Minu armuline proua, kõik läheb väga hästi. Veel paar nädalat voodis la-

Pilt III vaatusest.

mamist, siis lõunas viibimist ning kõik on jälle korras.“

„Tohtri herra — kuidas võite midagi sellest sarnast öelda?“

„Aga muidugi...“

„Ühe nädala jooksul — tuleb Jumal kohut mõistma.“

„Ma palun teid, ärgem laskem endid rahuks teha. Terve see asi on tööd põlgava rahva kätetöö. See tahab nüüd kõikide asjade lõpuliku uuendamise teostada. Abinõuks eesmärgile jõudmises on üldine streik. Ja see eesmärk põhjendab — see on küll naeruväärt — õige kahtlasel alusel. No ja, teadusmehed — teatakse aga, et nad sugugi mitte alati puhtast mõistusest, vaid sagedasti muudest asjadest juhitud on — nii meelitatav on ennustajat mängida. Lisaks veel nõrgad valitsused, mis, nii kui mulle paistab, juba meeleletu teadaandmist kahetsevad — olete kõige uuemaid teateid lugenud?“

Eitatakse.

„Et lehed ei ilmu, kirjutasin ma tänase teadaande ära...“ ta loeb: „... teatud taevakeha lähenemist päikesele pole enam tähele pandud“ — ta heidab ümberseisvate peale pilgu — „vaatamata meie tungiva hoiatuse peale on töötegemine kahjuks lõpetatud, need tööd, mis meie igapäevase olemasolemise ülespidamiseks tarvis lähevad... me võtame

kõige valjemad abinõud tarvitusele, et majanduslik elu ja riiklik korda korras hoida... nüüd tuleb see iseäralikkus — meie endisest teadaandest on nähtavasti siin ja seal valesti aru saadud. Me ütlesime: Mõtelgem ja talitagem kõik üheskoos nõnda, kui läheneks lõpp — suurte tähtedega trükitud! — See ei pidanud sugugi mitte tähendama, et me käed rüües oma saatust ootama peaksime või koguni seaduseta ürgaja juure tagasi pöörama. Sellega on vastupidist mõeldud. Tähendab, kes endas seda jõudu ei tunne, et ta tarkade ja vagade õpetuste järele käia võiks, see elagu nüüd nii“ — ta loeb kõvendatud häälega — „kui läheneks elu lõpp mata edasi.“

Jälle on kuulda ainult haige värisevaid hingetõmbusi, kes halli pea sügavale patja on vajutanud ja paluvate pilkudega ülespoole vahib. Liikumatu seisab naismunk, surmavaljus näos. Mõlemad noored vaatavad teineteisele salapäraselt naeratades silma, kui kõneleksid nad: on veel kolmas asi olemas — seda tahame meie!

„Tohtri herra — kas see pole kõik õige?“

„Te ju kuulsite, armuline proua: terve see ilmahulkumine on pettus. Pea püsti, maitske rõõmsasti oma elu. Ilm on veel teie ees lahti.“

„Õde — mis teie ütlete?“

„Valvake, sest te ei tea ei päeva ega tundi.“ Nüüd kõlab naismunga hääl kui tume kella helin. (Järgneb.)

VAIM ON VALMIS.

I. EDGAR PARK'i mõistujutt.

Kord tulid koerad kokku, et oma ajaloolist vihavaenu kasside vastu uuele revideerimisele võtta.

Üks vanem koer, koosoleku juhataja, tõusis püsti ja ütles, tema olevat kindlal arvamisel, et kõigile koosolekust osavõtjatele tunduda vist nende ülespidamine kasside vastu ainsa suure häbiplenkina, mis lasub koerte tõu headel omadustel. Sama õel kui autu olevat hirmutada neid kõige tähtsusetumaid ning abitumaid olevusi ja neid taga kiuisata. Tema arvates kõneleda ta vist kõigi koosviibijate vaimus, kui ütleb, et see komme, õigemini väärkomme, tuleks kõrvale heita lõpulikult.

Juhataja kõne võeti vastu suure menuga. Koer koera järele tõusis püsti ja pidas oma kõne samas mõttes. Kõik olid selles ühel arvamisel, et metsik harjumus, kasse taga kiuisata, tuleb maa pealt täiesti ära kaotada. Kõige viimaks tõusis üles keegi auväärt neljajalgne

ja ütles, see olevat kõrgeim silmapilk koerte soo ajaloos, ja tema arvates tuleks sellele üksmeelselt saavutatud otsusele kuidagi pidulikult anda pikemaajaline ulatus. Ta tegi ettepaneku, iga kohalviibija tõusku jalule ja tõstku parem käpp vandeaks: et ta iial enam ühtki kassi taga ei kiuisa.

Ettepanek võeti ühel häälel vastu.

Agas just siis, kui koerad nõnda seistes töötust andsid, juhtus, et üks lähema puu otsas istuv kass arvas nüüd olevat tulnud paraja aja sealt maha hüpata ning koju minna. Õnnetuseks sinnis see hüpe all kuivunud puulehtedel väikest krabinat.

Juhataja, kes teiste ees seistes, just ülestõstetud käpaga hääletas, märkas kassi — ja samal hetkel põlnud kogumispaigal enam ainustki koera.

Kass pääsis hädavaevalt eluga.

Tõlk. J. M.

EESTI MAJANDUS SÕNAS JA PILDIS.

EESTIMAA TÖÖSTUSE JA KAUBANDUSE PANK.

Kunagi on keegi tark mees öelnud: sõjapidamiseks olla tarvis 3 asja — esiteks raha, teiseks raha ja kolmandaks — jälle raha. See ütetus ei ole mitte ainult maksev sõja kohta, vaid samal määral pärast sõja-aegse majanduslise elu kohta. Värskest on meil veel meeles, missuguses seisukorras kaubandus ja tööstus pärast sõjaaegu meie noores riigis oli — kes seda unustanud, see tuletagu meele kauplusi, milles riulite peal ainult tühjad kastid näha olid, ja pankasid, kust raha võimalik saada ei olnud.

Kohalikud Vene aktsiapankade osakonnad ei suutnud suuremat tegevust avaldada, nende keskasutused olid Venemaal ja sellepärast nende seisukoht siin selgusetu; vastastikkused krediit-seltsid ja laenu-hoiuühisused võimaldasid rahasaamist ainult oma liigetele ja olid piiratud oma operatsioonides; kohalikkudel erapankadel puudus võimalus suuremas ulatuses tegutseda, nende raha ja väärtused olid suuremalt jaolt Venemaal.

Et meie noore kaubanduse ja tööstuse elustamiseks jõudu mööda kapitalidega kaasa aidata, selleks astus ringkond tööstuse ja kaubanduse alal tegutsevaid isikuid kokku ja otsustas Eestimaa Tööstuse ja Kaubanduse Panga asutada.

See pank algas aprillikuus 1919. a. oma tegevust 5.000.000-margalise aktsiakapitaaliga, missugune praegusel ajal üsna vähene näib olevat, omal ajal aga teatud tähtsusega oli, arvesse võttes, et 5 miljoni marka sel ajal üheväärtusline oli 5 miljoni Soome margaga, nõnda siis samas väärtuses, kui

Tööstuse ja Kaubanduse Panga maja Tallinnas, Suure ja Väike Karja tän. nurgal.

praegu umbes 50 miljoni Eesti marka.

Väike ja lihtne oli äriruum, Chr. Roterhammi majas, Merepuisteel, milles pank oma tegevust algas 3 ametnikuga. Panga arenemisest oma nelja aasta jooksul annavad tunnistust rohkem kui sõnad, arvud teisel leheküljel olevas tabelis.

Panga tähelepanuväärt kiire kasvamine (nagu alljärgnev tabel näitab) nõudis niihästi ruumide kui ka ametnikkude arvu suurendamist. Praegu asub pank oma majas Suure ja Väike Karja tän. nurgal nr. 7 ja võtab oma alla tervelt 3 korda, peale selle veel maaaluse teraskambri ja arhiiviruumid.

Panga maja välimuse ja sise-miste ruumide ülevaated leiab lugeda siinjuures toodud piltidest.

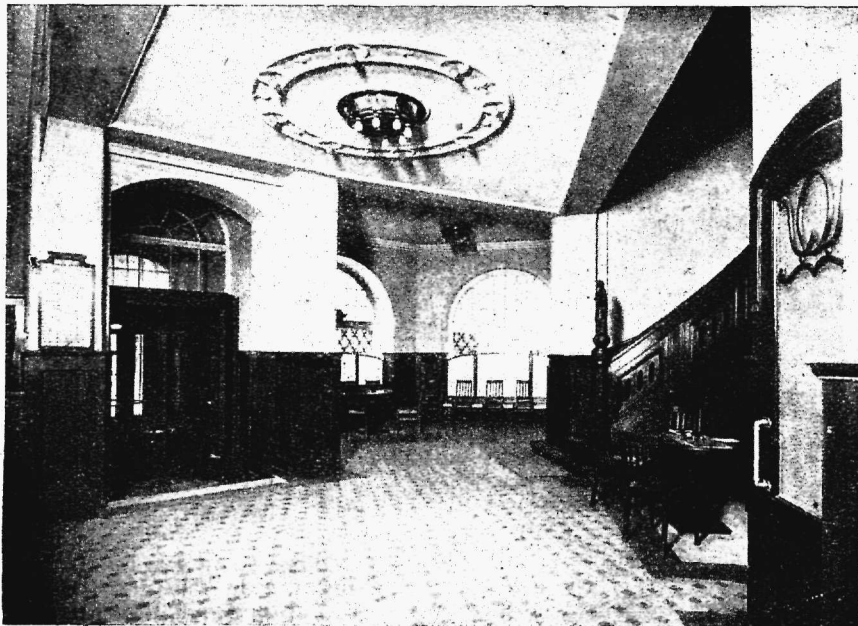
Edasi on pank avanud 8 osakonda — Tartus, Narvas, Pärnus, Valgas, Haapsalus, Rakveres, Petseris ja Viljandis — ja tema amet-

Operatsioonisaal teisel korral.

Tööstuse ja Kaubanduse Panga bilanss 31. detsembril 1923.

	1919	1920	1921	1922	1923
Aktsiakapitaal . . .	5.000.000,—	15.000.000,—	65.000.000,—	200.000.000,—	200.000.000,—
Tagavarapakitaal . .		100.000,—	32.080.000,—	93.190.000,—	97.000.000,—
Hoiusummad . . .	12.730.065,02	56.729.231,18	194.513.322,40	354.392.261,40	415.037.347,29
Kassa ja jooksvad ar- ved teistes pankades	4.550.804,14	6.920.888,75	20.037.129,45	45.292.114,18	29.113.956,97
Laenud ja diskontee- ritud vekslid . . .	8.475.838,10	57.496.737,45	222.897.616,22	599.024.486,53	620.004.202,79
Bilanss	32.532.683,14	139.105.625,85	373.030.272,17	841.502.563,43	927.759.499,10
Aastane läbikäik . .	757.752.950,74	2.854.143.902,57	9.037.403.130,44	21.717.874.989,07	25.091.132.422,30

nikkude arv on tõusnud 100 peale. Panga kapitaaliid on kokku Emk. 300.000.000.—

Et publikum on õigustatud usaldust panga vastu on näidanud, räägivad muu seas arvud hoiusummade ja kontokorrentarvete kasvamisest — viimases asjaolus näeme tõendust selles, et Eesti riik majanduslikult jälle normaalolekule läheneb, kus rahvas suuresti kodumaa kaubandusest ja tööstusest huvi tunneb ja meie majandusliku elu igakülgse edenemises arusaamist avaldab.

Kõrval:

Operatsioonisaal alumisel korrall.

All:

Operatsioonisaal alumisel korrall.

VARSTI HAKKAB

„A O S“

ILMUMA

TÄHTSA

SAKSA KIRJANIKU

JAKOB

WASSERMANNI

PÕNEV AJALOO LINE

JUTUSTUS

«INKA

KUNINGA

KULD»

MÕNDASUGUST.

L. Sehja,

Läti uus välisminister.

Lenini mälestuse jäädvustamise küsimus.

Lenini surma järelle on nõukogude Venemaal tähtsamaks päevaküsimuseks tema mälestuse vääriline mälestamine. Arvesse võttes Lenini isiku suurt osa Vene revolutsiooni käigus, tahetakse temale kõigis Venemaa linnades niisugused mälestusmärgid seada, mis oma suuruse poolest kõik seni nähtud mälestussambad varju jätavad.

Sellest seisukohast välja minnes arvatakse, et Lenini mälestust ei suuda skulptuur jäädvustada, vaid seda peab tegema arhitektuur, sest Lenini elutööd suutvat sümboliseerida ainult kolossaalsete mõõtudega ehitused, mitte aga raidkujud.

Esimeses järjekorras tahetakse mälestusmärgid püstitada Moskvas ja Peeterburis, nüüdses Leningradis. Üle kogu nõukogude vabariikide liidu tehakse kihutus-tööd n. n. „Iljitshi mälestamise fondi“ loomiseks. Vabatahtlikke annetusi mälestusmärkide ehitamise kuludeks võtta vastu kõik valitsusasutused, parteilised organisatsioonid, pangad ja ajalehtede toimetused. Ajakirjandub tuletab lugejatele igapäev meele, et iga töölise ja talupoja kohus on Lenini mälestuse jäädvustamise tööst osa võtta.

Vähemates Vene linnades kavatakse Leninile ausambad püstitada. Vene revolutsiooni „au ja ilu“ — Baltimere sõjalaevastik — on otsuse vastu võtnud, milles nõutakse, et Kroonlinna kirikute vaskkellad maha võetaks ja nad ära kasutataks Leninile ausamba valamiseks. Ka teistes linnades on see küsimus parteiliste organisatsioonide õhutusel arutusele võetud.

Kõige kindlamini on aga Lenini mälestus nõukogude tegelaste arvates sellega ajalukku raiutud, et senine Vene pealinn Peeterburg ümber nimetati Leningradiks. Kuna Peeter Suur, kellelt Peeterburg oma nime sai, suur reformaator oli, võivat Leninit nimetada Venemaa uuekslooajaks ja sellega olevat tema nimi Peeterburile rohkem õigustatud, kui Peeter Suure oma. —ste.

Kümne miljoni aasta vanused munad.

Mõne aja eest moodustati New-York'i loodusteadlase muuseumi poolt teaduslik ekspeditsioon, kes Mongoolias pidi uurimisi toimetama.

Nüüd on ekspeditsioon tagasisõidul Ameerikasse

Pekingi jõudnud. Uurimiste saavutustena viib ekspeditsioon kaasa ligi tuhat mitmesugust haruldast loomaja putuka-eksemplaari ja kaks tosinat dinosauruse mune. Õpetlased määravad nende munade vanaduseks kümme miljoni aastat.

Kõige väljapaistvam Ameerika paleontoloog doktor Osborne tutvunes Pekingis ekspeditsiooni materjaalidega ja arvab, et viimaste leidustega on kinnitatud, et kogu maakera elajateriigi algkodu oli Mongoolias, kust see pärast laiali lagunes. Leidused on õpetlaste ringides suurt tähelepanu äratanud ja ekspeditsiooni poolt kaasatoodud materjaalide uurimisele asuvad mitmed tähtsamad õpetlased. —ste.

Kõige kõrgem hüpe suusaspordi alal.

Veebruarikuu algul peeti Chamonix's olümpia võistlusi suusaspordi alal. Võistlustest oli osa võtmas suusaspordi-harrastajaid väga mitmesugustest rahvustest. Spordipäevad kujunesid üldiselt huvitavaks ja elavaiks, eriti veel siis, kui neli norralast, Thams, Stromstad, Bonna ja Grottsbraaten suusahüppes ilmarekordile kutsuti.

Kõige kõrgema hüppe tegi Thams. Ta saavutas hüppetee õhus 58 mtr. 50, seega 4 mtr. 50 enam senisest ilmarekordist, mille hüppetee õhus oli 54 mtr.

NALI.

Võimatu! Arst: „Kõige pealt, proua, peaksite igapäev enne lõunat pika jalutuskäigu tegema.“

Daam: „Võimatu, herra doktor, ma tõusen alles lõunaks üles!“

Milline haavamine! „Mu isa kingib mulle igaks sünnipäevaks ikka mõne raamatu.“

— Jah, noist raamatuid peab teil küll, preili, juba terve ilus raamatukogu olema.

Ikka ettevaatlikult! Vanaherra: „Kas võiksite mulle öelda, palju kell on?“

Noormees (kella taskust võttes): „Kell on punkt kümme.“

Vanaherra: „Täna teid väga! Siin tänaval liigub õhtuti ikka nii palju kahtlast elementi, et ma siin kunagi oma kella taskust välja võtta ei usalda.“

Kompliment. Luuletaja: „Kas meeldis sulle mu uus luuletustekogu?“

Sõber: Jah, ma panin ta suure heameelega riiulile.“

Koolis. Õpetajanna: „Ma tahaksin õige kord nädal aega sinu ema olla.“

Koolipoiss: „Hea küll, ma ütlen isale.“

Milline eksitus! „Miks sa nutad, väike mees, mis on juhtunud?“

— Mis on juhtunud? Kogu päeva pidin linna mööda ümber lonkima, et koolist kõrvale hoiduda, ja alles praegu tuli mulle meele, et täna ju pühapäev on.

Eeskujulik abielu. „Kas on tõsi, proua, et teie mees juba neliteist päeva jäljeta kadunud on? Klubis tuntakse tema järele suurt igatsust.“

— Jah, võib olla. Mulle pole seda meelegi tulnud.

„See asi on aga korras: täna kui muidugi nii valge, paistab kuu. Aga nädala eest, kui pime oli, siis ei olnud teda kusagil!“

(„Fliegende Blätter“)

Kohvijoomingul. „Ärge veel minge, proua Meier, oodake väheke, ma annan teile tükikese kooki kaasa teie väikese poja jaoks — või ehk võtsitegi juba tükikese?“

Politseis. „Tahtsin küsida, kas ehk pole leitud Jaan Kruuse nimeline isikutunnistus, mille ma kaotasin?“

— Jah, on leitud. Aga olge heaks, näidake oma isikutunnistust.

Aeg on raha. „Minu tütar on kakskümmend aastat vana ja saab oma pulmapäeval iga eluaasta eest 2000 kuldrubla kaasavara.“

— See on ju suurepärane! Sarnasel korral olen valmis teie tüdart veel mõned head aastad ootama.

Laim. „Pea! Hei, linnavaht! Seal läheb mees, kes mu kuue varastas. Ma tundsin ta ära.“

— Häbematu laimamine! Mul pole täna sugugi teie kuub seljas.

Kuidas see sobib? Kogu ilmas valetatakse väga palju, aga poolilmas — kahekordselt enam.

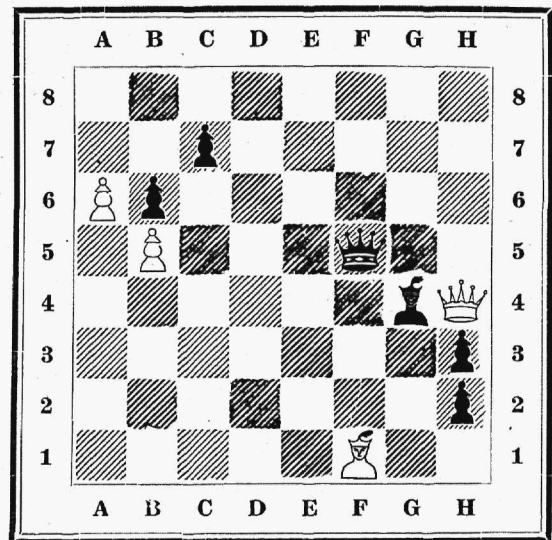
M A L E.

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng nr. 4.

Kokku seadnud J. Leenhouts (Haagis).

Mustad.

Valged.

Valged: Kh4, Of1, Sa6 ja b5.

Mustad: Kf5, Og4, Sb6, c7, h2 ja h3.

Lõpumängu nr. 3 lahendus.

1. h4—h5, f6 : g5,
2. f5—f6, g7 : f6,
3. h5—h6, f6—f5,
4. Kd7—e6 ja võidavad.
3. h5—h6, Oh2—e5,
4. Kd7—e6, ükskõik,
5. Ke6—f5 jne.
1. h4—h5, Oh2—e5,
2. h5—h6, f6 : g5,
3. h6—h7, g7—g6,
4. Kd7—e6 jne.

Kirjavastused.

P. S. T—s. Tarvitame heameelega rahvalikult kirjutatud lühemaid artikleid teadusaladelt; aga pikad, raskest keeles kirjutatud või tõlgitud traktaadid ei ole meie ajakirjale kohased. Aine tuleks nõnda piirata, et teda võimalik oleks 2—4 „Ao“ leheküljel tervikuna käsitada. Iga artikli kirjutamisel katsutagu lugeja eelteadmisi ainult arvesse võtta, mis meil üldiselt mitte väga laialdased olla ei või.

J. L. R—s. Teie luuletusest võib näha, et ei ole kergemat asja ilmas, kui salme teha. Näit. nõnda:

„Mu aias on sireli pöösas
See õisi on otsani täis.
Küll lõhnab mu sireli pöösas
Ja õied on helisid täis.“
Ehk nõnda:
„Õõ on must
Säravad tuled
Vilguvad tuled.
Õõ on must.“

Rohkem Teie üheksast luuletusest ei maksa avaldada.

Meie kunstikaasande puhul.

Kui täna toome reproduktiooni skulptuurist, siis kahel põhjusel: esiteks, et oma lugejaile anda kujutlust J. Koor'i, meie tunnustusväärsema kujuri, meisterteoset ja teiseks, et meil on õnnelik juhus tuua selle teose reproduktiooni ülesvõtte järele, mille seisukoha kunstnik ise on valind; siis tohime uskuda, et meie kunstileht annab edasi mõeldav täieliku mulje sellest peenest marmorist. Ja tõesti paistab meile selle põlvitava naise ilme täiesti ühemõttelisena ja täielikuna ning see on imetlev, tänuulik hardus: nii võiks tütarlaps esimest korda vaadelda oma kaunidust peegelduvana vaikselt

vees — imestades, imestades, õnnelik ja tänuulik ühtlasi... Nii võiks noor ema õnnelikuna kummarduda oma väetihese üle, unustades kõike suurt valu, sest nüüd on ta seal, see pisikene ime, mis ometi on suurim ilmas... Nii võiks väibuda hardusse inimese üldse, põlvites pungast kooruva uue elu, kui puhkeva lilleõie ette. Nii tullakse ise õitsema iga uue õilmega, nii saadakse nõtkeks, painduvaks, õrnaks, ilusaks kui õis, tema ilu endasse imbutades.

Lõppeks saab silmnähtavaks, kuidas säärase mulje tekitamiseks kunstnikule oli vajaline vormide detailinapp, laiapinnaline, voolav käsitus, kuidas ta pidi hoiduma üksikasjusse minemast, kuidas ohtram ja täpsem „loomutruudus“ oleks pidand saama hävitavaks kunstniku mõtte tõetruuduselle. Kunstis aga on kunstiline tõe tähtsam looduslikust tõepärasusest.

Reproduktseeritud teos oli esimest korda välja pandud Tallinnas J. Koor'i muuseumis näitusel, mis ühendas kunstniku viimase 10-aasta töid.

Jaan Koor, sündinud 1883, õppis 1903. aasta sügisest Stieglitzi kunstikoolis Peeterburis kuni oma väljaheitamiseni (poliitilistel põhjustel) 1905 aasta algul. Sama aasta maikuul sõidab Koor Pariisi, kus astub „École des beaux-arts'i“, skulptuuri-klassi. Siin ta töötab kolm aastat, õppides ühtlasi ka joonistamist ja maalimist eraakadeemias. Oma tõeliseks kooliks peab ta aga Louvre'i ja oma tõelisteks õpetajaks greeka arkaaikuid, XIII ja XIV aastasaja gooti meistreid ja varast renessaansi — nende mõjul kujuneb Koor'i käsitus vormi probleemist, mille lahenduse vilja kunstnik esitas nimetatud ülevaate näitusel, kust ühena küpsemana oleme valind ta marmorist naisfiguuri „Ao“ tänase numbri kaunistuseks.

Ha Ko

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

1. veebruaril s. a. edasi antud räitsepaäri «J. Part» herra E. K. Zinovsky'le, Moskva esimeseklassi firma omanikule, kes kauemat aega juurelõikajaks olnud Peeterburis Inglise firmas «Edward Lange», töötab edasi firmana

ZINOVSKY

&

PART

Ladus on suur valik paremas headuses Inglise riideid.

Tallinn, Kuninga tän. nr. 2, kõne nr. 16-22.

Maitserikkas valikus

siidi, villast ja velveti,
meester. palitu-, mőõbli-,
pőranda- ja pesuriide-
kaupu, voodivaipu j.n.e.

Valitud headuses soovitab

K-m. „Sakala“.

Tallinn, Kőnetr. 22-35.

Vana Posti tšn. nr. 8.

ÜLIKONNA- PALITU-, MANTLI- JA
KLEIDIRIIET, LINAST JA POOL-
LINAST PESURIIET IGAS HEADUSES

ENDISTE HINDADEGA SOOVITAB

HELSINGI riidekauplus

TALLINN,

V. Karja tšn. nr. 7. :-: Kőnetr. 12-09.

Elukutselistele ja asjaarmastajatele

päevapiltnikkudele

päevapildi - plated, gaas- ja
broomhőbeda paberid ning
postkaardid, sel alal tarvili-
kud rohud, grupi- ja kabinet-
kartongid, bätten- ning toon-
paberid.

Vőtan vastu asjaarmasta-
jate ülesvőtteid ilmutamiseks
ja kopeerimiseks.

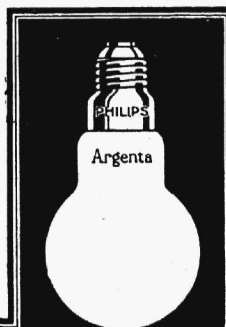
Pime tuba soovijatele tarvi-
tada. Kőik kaubad enne
müüki järele proovitud. Hin-
nad kőigist odavamad!

Päevapildi-tarbeainete kauplus

„FOTO-TURG“

Tallinn, Rataskaevu tšn. nr. 2. Telefon 17-64.

ARGENTA

ARGENTA

PHILIPS

on ja jääb suuremaks trumbiks valgustuse alal!

SAADA IGALPOOL.

Ainuesitajad **A. KAPSI & Co.**

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadus-
line teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused.
Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind
60 mk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tule-
vikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof.
A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind
100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach.
Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

**Mida võiks igatiks suguhaigustest
teada.** Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada.
Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach.
Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Bur-
meister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaaniugu. F. Co-
per. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 mk.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain.
Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Välkkesed röömud ja mured. Muinas-
jutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi.
Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutus-
tanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik.
Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused
lastele. K. E. Sõöt. R. Kiviti illustused.
Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius.
Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni
Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga.
Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A.
Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Laste-
raamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat.
K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riukad. Knus lõbusat
lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch.
Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3-6-a.
lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud
Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omal jõul edasi. Karakteri kasvatusline
lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G.
E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro.
Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediit-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

**Ainukene korralikult iga nädal ilmuv rahvalik-teaduslik
ja ilukirjandusline pildiajakiri**

A G U

Tellimine 1924. a. peale

Ühe aastaga on ajakiri „AGU“ nii lahkelt vastuvõttu leidnud ja nii rohkesti lugejaid võitnud, et väljaandja osa-ühisus ja toimetus endid kohustatud tunnevad olevat eeloleval aastal veel suurema hoolega ajakirja huvitavuse ja sisu väärtuse tõstmise eest hoolitsema.

„AGU“ on esimesel aastal oma kaastöelisteks võitnud suurema hulga tähtsamatest Eesti kirjanikkudest ja nooremaid ning vanemaid teadlasi. See on vaimliseks kindlustuseks ajakirja „Ao“ väärtuse, mitmekesisuse ja huvitavuse tõstmisel. See võimaldab meile ülesande eduka täitmise: kirjandust, teadust ja kunsti rahvalikul kujul rahva sekka laiali kanda.

„AGU“ toob 1924. a. iga numbriga värvi-**trükipildi** Eesti või väljamaa tähtsamate kunstnikkude maalist. Kuna kunstnikkude pildid muidu kümned või sajad tuhanded maksavad, nende reproduktsoonid aga eraldi ostes sajad margad, saavad „Ao“ lugejad neid ilma hinnata ja võivad nendega oma kodu kaunistada.

Peale selle toob „AO“ iga number hulga pilte kõigist tähtsamatest sündmustest. Iseäranis tahame eeloleval aastal sündmustest ja tegelastest Eestis pilte tuua.

Igas numbris paar **naljapilti**.
Igas numbris toob „AGU“ ühe või kaks lühemat **huvitavat juttu**, algupärasest või tõlget.

Igas numbris mitu **rahvalik-teaduslist** arusaadavalt ja huvitavalt kirjutatud **lugemist**, mille juures seletavad pildid.

Igas numbris „**Mõndasugust**“, mille alla koondatud huvitavad uudised kõigilt teaduse-aladelt ja igasugu huvitavad lühemad palad, mida keegi lugemata ei jäta.

Valitud **nali** ja **naljapildid** Euroopa parematest naljalehtedest.

Igas n-ris **male**-osakond.

Uuest aastast algas „AOS“ haruldasetl põnev romaan

„VIIMNE PÄEV“.

Suured katastroofid (sõjad, maavärisemised, revolutsioonid j. m.) on juba ligi kümme aastat rahvaid põnevuses hoidnud ja ennustused ilma lõpu kohta lähevad ikka sagedamaks. Kuidas maailm hukka läheb ja mis sugune meeleolu inimkonda ja üksikuid inimesi viimse päeva eel valdab, seda kirjeldatakse nimetatud romaanis haruldase tõsiduse, elavuse ja põnevusega.

„AO“ tellimise hind:

ühes kuus	120 mk.
kahes „	240 „
kolmes „	360 „
kuues „	720 „
Üksik number	30 „

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk t. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadr.: Tallinn „Agu“.

Väljaandja:

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus („Päevaleht“)